

Stenografisch verslag van een openbaar verhoor in het kader van de parlementaire enquêtecommissie Woningcorporaties op 2 juli 2014 in de Enquêtezaal van het Logement te Den Haag.

Gehoord wordt: de heer Eberhard van der Laan

Aanvang: 14.30 uur

Voorzitter: Van Vliet

Griffier: Esmeijer

Verder zijn aanwezig de commissieleden Bashir, Groot, Hachchi, Mulder en Oskam.

De **voorzitter**: Welkom, mijnheer Van der Laan, bij onze parlementaire enquêtecommissie Woningcorporaties. Wij kijken naar het hele stelsel van corporaties, de opzet, werking en incidenten. Daarom willen we weten wat er allemaal gebeurde, hoe dat kon gebeuren en wie ervoor verantwoordelijk zijn. Vandaag concentreren wij ons vooral op de rol van de regering en de opeenvolgende bewindspersonen die met corporaties te maken hadden. Met hun regelgeving en wetgeving hebben ze natuurlijk grote impact op die hele wereld. Daarom kijken wij hoe het proces van de zijde van de regering is gelopen. In dat verband bent u opgeroepen als getuige, om onder ede verhoord te worden. U hebt ervoor gekozen om de belofte af te leggen dat u de gehele waarheid en niets dan de waarheid zult zeggen. Als u even op wilt staan en mij nazegt: dat belof ik.

De heer **Van der Laan**: Dat belof ik.

De **voorzitter**: U staat onder ede, mijnheer Van der Laan. Neemt u plaats. De microfoon kan uiteraard aan blijven. De commissie heeft best wel wat vragen. We gaan meteen fris van start.

De heer **Mulder**: Dank, voorzitter. Mijnheer Van der Laan, u werd minister voor Wonen, Wijken en Integratie op 14 november 2008. Toen volgde u de afgetreden minister Vogelaar op. Niet lang daarvoor was de zogeheten vogelaarheffing ingevoerd. Ook was er sprake van een integrale vennootschapsbelasting voor de woningcorporatiesector. Op 23 februari 2010 treedt u af, evenals de overige bewindslieden van de Partij van de Arbeid. Onze commissie heeft vragen over het beleid dat u in uw periode als minister hebt gevoerd. U volgde dus minister Vogelaar op en werd daarvoor benaderd door de heer Bos, vice-premier en minister van Financiën. Kreeg u van hem een bepaalde opdracht of boodschap mee als het ging om de woningcorporaties?

De heer **Van der Laan**: Nee, dat herinner ik mij niet. Ik herinner mij wel dat hij mijn aandacht vroeg voor andere terreinen; een boodschap meekrijgen is misschien wat zwaar gezegd. Dat betrof vooral het gebied van de integratie.

De heer **Mulder**: Integratie, daar ging het vooral over.

De heer **Van der Laan**: Dat is waar ik in ieder geval een herinnering aan heb.

De heer **Mulder**: Wat was daarover de boodschap?

De heer **Van der Laan**: Dat gaat over het onderwerp integratie.

De heer **Mulder**: Jawel, maar ...

De heer **Van der Laan**: Ik wil zo veel mogelijk zeggen, maar ... Dat ging erom dat de regering wel erg in het defensief zat op dat punt en dat het fijn zou zijn als het wat assertiever ging.

De heer **Mulder**: U trof een sector aan die net te maken had gekregen met de zogeheten vogelaarheffing en de vennootschapsbelasting. Welk beeld kreeg u van de sector in de eerste weken van uw ministerschap?

De heer **Van der Laan**: Een beeld dat ik eigenlijk al een beetje had in de maanden en jaren daarvoor, vanuit mijn vorige werk als advocaat, maar ook vanuit mijn belangstelling voor de volkshuisvestingsector, want die heb ik al heel lang. Uit de jaren zeventig dateert die. Mijn beeld was dat het in de sector wat uit de hand gelopen was.

De heer **Mulder**: In welke zin?

De heer **Van der Laan**: In heel veel opzichten. U hebt waarschijnlijk al heel veel besproken over de brutering en verzelfstandiging. Dat veronderstel ik dan als bekend, maar bij die operatie begin jaren negentig is niet heel duidelijk gezegd wat de taak en missie van de woningbouwcorporaties waren, en ook niet binnen welke kaders ze dat moesten doen. Ook is niet gezegd hoe de overheid zou garanderen dat dit op een juiste manier zou gebeuren. In de tijd voor mijn aantreden waren daar al verschillende voorbeelden van gebleken. Zeker toen ik net aantrad, speelde de kwestie van Woonbron, wat natuurlijk een directe aanleiding was. Rochdale was toen ook al, meen ik, in de media bekend. Dus ja, ik viel wel in de prijzen.

De heer **Mulder**: In de prijzen; met uw neus in de boter.

De heer **Van der Laan**: Nou, ik zou dit geen boter willen noemen.

De heer **Mulder**: Twee weken na uw aantreden kreeg u een rapport van de stuurgroep-Meijerink over een nieuw arrangement tussen de overheid en de sector. Kent u dat rapport nog?

De heer **Van der Laan**: Ja. Ik wist niet dat het zo kort na mijn aantreden was, maar wel dat het er kort na was.

De heer **Mulder**: Deze stuurgroep was ingesteld door minister Vogelaar en bestond uit vertegenwoordigers van brancheorganisatie Aedes en het

departement. Wat vond u van het feit dat de stuurgroep bestond uit mensen van Aedes en uw departement?

De heer **Van der Laan**: Dat was op zichzelf opvallend, maar nog niet heel problematisch. Het ging er natuurlijk meer om wat ze hadden bedacht.

De heer **Mulder**: Wat vond u opvallend aan die samenstelling?

De heer **Van der Laan**: Nou, ik vind dat een departement zijn handen een beetje vrij moet houden, als voorbereider voor de minister, de regering en het parlement. Maar dat hoeft nog helemaal niet verkeerd af te lopen; of dat zo is, hangt natuurlijk van de inhoud af.

De heer **Mulder**: Wat vond u van het rapport?

De heer **Van der Laan**: Dat is die inhoud. Ik vond het slecht.

De heer **Mulder**: Slecht. En waarom?

De heer **Van der Laan**: Omdat het geen adequate reactie was op de problematiek die zich in de jaren sinds het begin van de verzelfstandiging had geopenbaard. Ik denk dat dit verhoor daar vooral over gaat. Het ging over de missie van de woningcorporaties, de functionaliteit, rechtmatigheid, integriteit, governance en het toezicht. Ik vond best wel dingen goed in het rapport, maar er waren misschien wel meer dingen die ik niet zo goed vond.

De heer **Mulder**: Wat waren de grootste punten die u niet goed vond?

De heer **Van der Laan**: Dat is moeilijk samen te vatten, maar als ik het probeer was het rapport te lezen als "laat ons onszelf reguleren en dan komt het wel goed".

De heer **Mulder**: Dat is de kern.

De heer **Van der Laan**: Het is vol te houden dat dit de kern is van het rapport.

De heer **Mulder**: U neemt het advies van de stuurgroep niet onverkort over en de heer Van Leeuwen, destijds voorzitter van Aedes, was not amused daarover, zo zei hij tegen onze commissie. Hij was namelijk van mening dat in het onderhandelaarsakkoord tussen minister Vogelaar en Aedes stond dat de minister het advies van de stuurgroep een-op-een zou overnemen. Volgens hem was het geen advies, maar de uitwerking van een afspraak. Waarom kwam u deze afspraak dan niet na?

De heer **Van der Laan**: Omdat hij zich erin vergiste dat het een afspraak was. Het was geen afspraak. Zo bracht hij het en zo heeft hij het misschien ook beleefd, maar het kan natuurlijk niet zo zijn dat het stelsel van de woningcorporaties en de wijziging daarvan aan diezelfde corporaties zou worden overgelaten, weliswaar met participatie van ambtenaren. Dat is aan het parlement en de regering.

De heer **Mulder**: U sprak daar met hem over. Hoe verliep dat gesprek?

De heer **Van der Laan**: Dat was, denk ik, niet het allervrolijkste gesprek in mijn vijftien maanden ministerschap. Hij betrok die positie inderdaad in het gesprek. We spraken er heel snel nadat het rapport gemaakt was over. Ik kreeg in de loop van het gesprek in de gaten dat hij het zo zag. Toen vroeg ik hem: bedoel je nou eigenlijk dat ik bij het kruisje moet tekenen? Hij zei daarop: ja. Toen heb ik ook iets teruggezegd.

De heer **Mulder**: Wat?

De heer **Van der Laan**: Dat hij zijn koffie kon opdrinken en kon weggaan, want zo werkt het niet.

De heer **Mulder**: Helder. De stuurgroep-Meijerink stelde onder meer voor om een nieuwe, onafhankelijke toezichtautoriteit in het leven te roepen, waarvan

een aantal bestuursleden werden voorgedragen door de sector. Waarom nam u dat voorstel niet over?

De heer **Van der Laan**: Nou, u zult het ongetwijfeld goed zeggen, maar dat is een element in een geheel.

De heer **Mulder**: Ja, een element.

De heer **Van der Laan**: Ik weet niet precies ... Ik heb in de brief die later is gestuurd, in juni, geprobeerd om zo precies mogelijk aan te geven wat ik wel en wat ik niet overnam. Mij staat nu niet helemaal bij dat ze überhaupt geen mensen mochten voordragen.

De heer **Mulder**: Nee, in het rapport staat dat een aantal bestuursleden wordt voorgedragen door Aedes en vervolgens door de Kroon wordt benoemd.

De heer **Van der Laan**: Ja, en dan kon de Kroon dus nee zeggen, tegen door hen geselecteerde mensen. Was het zo niet bedoeld?

De heer **Mulder**: Nou, dat was eigenlijk niet meer de bedoeling: de Kroon moest vooral ja zeggen.

De heer **Van der Laan**: Ja. Maar in elk geval werd het bakje waaruit werd geselecteerd, gemaakt door de corporaties.

De heer **Mulder**: Ja, ja.

De heer **Van der Laan**: Ja, dat vind ik vreemd. Eigenlijk is dit de rode lijn geweest in de contacten met Aedes. Men duwde steeds terug wanneer werd gezegd dat het gaat om maatschappelijk vermogen dat ooit is opgebracht door een combinatie van huurders en het Rijk. Daar moet en mag de overheid zich intensiever mee bemoeien dan met allerlei voorstellen van Aedes is geregeld of geborgd. Dit onderwerp is daar één van.

De heer **Mulder**: Ja. Ik kijk naar collega Hachchi.

Mevrouw **Hachchi**: Ik heb nog twee vervolgvragen. U vatte het rapport van de stuurgroep-Meijerink samen als "laat ons onszelf reguleren en dan komt het goed". U gaf ook een heel helder antwoord op de vraag wat u van het rapport vond, namelijk: slecht. Waarom vond u het slecht?

De heer **Van der Laan**: Nou, omdat alle gebleken problemen in die vijftien à twintig jaar daarvoor niet zouden worden opgelost met meer zelfregulering, want daar had de sector dus al vijftien tot twintig jaar de tijd voor gehad. Het was bepaald niet opgelost, maar juist steeds verder weggedreven van de oorspronkelijke missie en taak.

Mevrouw **Hachchi**: U gaf aan dat u in het gesprek met de voorzitter van brancheorganisatie Aedes, de heer Van Leeuwen, zei dat hij zijn koffie op kon drinken en kon weggaan. Is hij nog teruggekomen? Met die vraag bedoel ik of het impact heeft gehad op uw verstandhouding.

De heer **Van der Laan**: Ik herinner me echt dat ik dat gezegd heb, maar dat betrof de bespreking over de vraag hoe het verder moest met het rapport-Meijerink. Ik had ontzettend vaak overleg met de heer Van Leeuwen over allerlei andere dingen. We hebben elkaar ontzettend vaak getroffen, tot hij aftrad, in het voorjaar meen ik.

De **voorzitter**: De heer Mulder vervolgt.

De heer **Mulder**: Dan stelt u in juni 2009 een beleidsbrief op voor een arrangement tussen overheid en woningcorporaties, de zogenaamde 12-junibrief. Uw arrangement ging uit van corporaties als private maatschappelijke ondernemingen met een publiek belang, waaronder de brede zorg voor wonen. Hoe zou u dat publieke belang willen omschrijven?

De heer **Van der Laan**: Het publieke belang is op meer manieren te benaderen. Eén daarvan is de geschiedenis, waarover ik al iets zei, namelijk dat het gaat om maatschappelijk vermogen dat is opgebracht door de huurders en het Rijk, de belastingbetaler. Dat is een manier om ernaar te kijken. Een andere manier is dat de sector zorgt voor de sociaal zwakkeren op de woningmarkt. Dat is natuurlijk ook een publiek belang. Dat zijn de twee grootste categorieën, maar er zijn natuurlijk ook zaken als de bijdrage aan leefbaarheid of het maatschappelijk vastgoed. Daar komen we wellicht nog op.

Misschien is dit het moment om te zeggen dat ik kritisch was over die voorstellen en de manier waarop Aedes en sommige corporaties -- waarover we vast nog komen te spreken -- optraden, omdat ik op zichzelf een grote affiniteit met die sector en z'n publieke belang heb. Misschien is het een beetje huiselijk gezegd, maar wie men liefheeft, kastijdt men. Ik was geïnteresseerd in de sector.

De heer **Mulder**: U was dus kritisch omdat u graag wilde dat de corporaties het goed deden.

De heer **Van der Laan**: Ja, er stond veel op het spel.

De heer **Mulder**: U gaf net een omschrijving van het publieke belang. Als ik dat goed beluister, bent u dus eigenlijk voor een brede taakopvatting voor corporaties, en vindt u dat zij moeten zorgen voor mensen met een wat kleinere portemonnee, leefbaarheid en maatschappelijk vastgoed. Klopt dat?

De heer **Van der Laan**: Ja, maar wel duidelijk beperkt of ingekaderd, dus voorzichtig met commerciële activiteiten en vooral kijkend naar de groep die hen het hardst nodig heeft: de sociaal zwakkeren op de markt. Dat is in Nederland, in relatie tot andere landen, een heel groot aantal. Wij zijn daar dus in dit land soepel in. Maar dat is heel belangrijk, los van doelgroepen als daklozen, zieken, psychiatrische patiënten et cetera.

De heer **Mulder**: Welke rol zag u weggelegd voor zelfregulering in de sector? U hebt er net iets over gezegd in verband met Aedes, maar hoe keek u er zelf naar?

De heer **Van der Laan**: Ik vind zelfregulering op zichzelf heel goed. Je begint met de vraag wat zij zelf kunnen en wat er qua taken en governance nodig is om dat tot een succes te maken. Maar daaromheen moet je een kader van regels hebben om ervoor te zorgen dat het ook echt goed gaat. Je moet er dus voor zorgen dat je de feiten op tafel kunt krijgen door goed toezicht, dat je kunt handhaven als iemand uit de bocht vliegt en dat je niet bedot wordt. Ik vind zelfregulering op zichzelf niet slecht, maar het is niet genoeg.

De heer **Mulder**: In uw beleidsbrief constateert u dat vooral het interne toezicht bij corporaties faalt. Dat is een van de belangrijkste thema's in uw brief. Welke beleidsmatige conclusies trok u uit de constatering dat het interne toezicht faalde of beter kon?

De heer **Van der Laan**: Nou, heel veel. Misschien mag ik iets noemen. In de brief van 3 april 2009 was ik al ingegaan op wat zich in de eerste maanden allemaal had voorgedaan, met name toegespitst op Rochdale en de SGBB. Dat betrof vooral het toezicht, controle en de integriteitsaspecten. Dat werd ook een belangrijk onderdeel van de brief van juni, maar de junibrief ging over het hele stelsel, dus ook over de vraag waartoe corporaties vandaag de dag op aarde zijn enzovoorts.

De heer **Mulder**: Maar wat schreef u over het interne toezicht? Weet u dat nog?

De heer **Van der Laan**: Ja, dat weet ik nog wel, maar dat is voor een belangrijk deel een herhaling van wat ik in april had geschreven, of een uitwerking daarvan.

De heer **Mulder**: Kunt u het toch nog vertellen?

De heer **Van der Laan**: Natuurlijk. Dit zei ik allemaal niet om het niet te vertellen, maar om de context te geven. Ik heb geschreven dat er heel veel meer nodig was dan er op dat moment geregeld was. Niet omdat dat leuk is of per se allemaal moet, maar omdat dat nodig kan zijn en het er dan ook moet zijn. Dat ging om zaken als het meer in zijn kracht zetten van het Centraal Fonds Volkshuisvesting, dat toen aan de hand van verslagleggingen rapportages moest maken. Ik schreef dat er voor hen meer mogelijkheden moeten zijn om dingen te onderzoeken en de organisatie in te gaan als dat nodig is. In april had ik dat al gedaan met de VROM-Inspectie, het meldpunt en dergelijke. Het ging ook om een betere governance, zoals de vraag wie commissaris kunnen worden, hoe lang ze dat kunnen zijn, wie ze voor mag dragen en wat ze moeten doen. Een voorbeeld daarvan is dat ik toen het idee had dat zij verklaringen zouden moeten afleggen over de juistheid van bijvoorbeeld de jaarverslagen. Eigenlijk staan er in die brief vele tientallen dingen, waarvan ik in de loop van die maanden was gaan vinden dat ze nodig waren, en die ik graag met de Kamer wilde bespreken.

De heer **Mulder**: Ja. In die brief stond er naast iets over de commissarissen ook iets over het externe toezicht. U stelt bijvoorbeeld later in de conceptherzieningswet een bundeling van het financieel, volkshuisvestelijk en integriteitstoezicht voor in een zogeheten woonautoriteit. Waarom was dat?

De heer **Van der Laan**: De woonautoriteit was ook al bedacht door Meijerink, in het rapport waarover we het zonet hadden. Ik vond een autoriteit op zich geen slecht idee, en ook niet dat zij dan zou gaan over al die aspecten. Doen corporaties wat ze kunnen op volkshuisvestelijk gebied? Je moet immers ook corporaties aanspreken die achterover blijven leunen. Natuurlijk gaat het over de functionaliteit ervan. Het moet sober zijn en doelmatig. En het gaat over de integriteit. Het leek mij niet onverstandig om dat in één instituut onder te brengen.

De heer **Mulder**: Dat wilde u onderbrengen bij het Centraal Fonds?

De heer **Van der Laan**: Ja, dat was een van de discussiepunten met Aedes. Het Centraal Fonds is, geloof ik, zo ongeveer ontstaan vanuit Aedes. Zoals dat bij wijze van spreken gaat met kinderen die op dezelfde school hebben gezeten: al op het schoolplein kan er iets zijn misgegaan, en dat kan zich jaren later nog wreken.

De heer **Mulder**: Het was een ongewenst kind, hebben wij eerder gehoord.

De heer **Van der Laan**: Zo wordt het door sommigen genoemd, maar ik vond dat er weinig mis was met het Centraal Fonds. Dus het voorstel van Meijerink om het Centraal Fonds af te schaffen, was een van de dingen waarvan ik zei: hoezo? Laten we het Centraal Fonds optuigen en sterker maken, want er kon het nodige aan verbeterd worden, maar ik wilde het juist wel graag behouden. Dat was dus de kern.

De heer **Mulder**: Ontliep u, door dat toezicht buiten het ministerie te plaatsen, niet uw ministeriële verantwoordelijkheid?

De heer **Van der Laan**: Ja, maar ik deed precies het tegenovergestelde van wat Meijerink had gedaan. Het eerste toezicht mocht buiten het ministerie plaatsvinden, maar vervolgens had ik een aantal bevoegdheden voorbehouden aan de minister en dus de regering. En dat was nou net een van die discussiepunten. Zij wilden het echt vrijwel allemaal laten doen ... Ik geloof dat de minister volgens hen alleen nog zou moeten gaan over de intrekking en nog een enkel dingetje. Maar ik had toch het idee dat een minister, omdat het hierbij gaat om maatschappelijk vermogen, meer bevoegdheden moest hebben. Niet omdat je op voorhand geen vertrouwen hebt in die autoriteit, maar omdat de Tweede Kamer kwaad wordt als er iets gebeurt. De Tweede Kamer moet dan ook een manier hebben om daaraan gevolg te geven. Daar dient de minister voor.

De heer **Mulder**: Dus het buiten het ministerie plaatsen en het onderbrengen van toezicht bij het Centraal Fonds waren er juist niet om de ministeriële verantwoordelijkheid te ontlopen?

De heer **Van der Laan**: Nee.

De heer **Mulder**: Want er is nog steeds discussie over de vraag waar je het toezicht plaatst: binnen of buiten het ministerie.

De heer **Van der Laan**: Ik heb er dus geen bezwaar tegen om de eerste ring van het toezicht buiten het ministerie te plaatsen, maar een groot verschil met het rapport-Meijerink was dat de minister bevoegd bleef om de zwaarste sancties toe te passen.

De heer **Mulder**: En Aedes was het daar niet zo mee eens, zei u net.

De heer **Van der Laan**: Totaal niet mee eens.

De heer **Mulder**: Totaal niet. Wat betekende dat voor uw relatie met de sector? Werd die daar beter van of slechter?

De heer **Van der Laan**: Ik maak, als u dat goedvindt, weer even een algemene opmerking, zoals ik dat daarnet ook deed. De sector bestond toen uit zo'n 400 woningcorporaties, waarvan er, wat ook eens uit een integriteitsonderzoek bleek, tussen de 80% en 90% gewoon goed zijn werk deed en betrouwbaar was. Een van de nare dingen van de ontsparing in de laatste vijftien jaar is dat een heleboel goed functionerende corporaties in een kwaad daglicht zijn komen te staan door wat de minderheid deed. Dat was voor mij, als iemand die zich partner voelt van de sociale woningbouwsector, een extra reden om ervoor te zorgen dat de kwaden hard werden aangepakt.

De heer **Mulder**: Uw voorstel voor de Herzieningswet kreeg forse kritiek van de Raad van State. Die vond de autoriteit onnodig en had bezwaar tegen de uitbreiding van het werkdomein van de corporaties met activiteiten op het terrein van herontwikkeling van onroerende zaken buiten de wijken waarin de woningen van de woningcorporaties zijn gelegen. U was geen minister meer

toen het advies van de Raad van State kwam. Betekent dat advies nou dat u uw huiswerk niet goed had gedaan?

De heer **Van der Laan**: Ik weet dat niet, want ik ken het advies van de Raad van State niet.

De heer **Mulder**: U hebt er ook niet meer op gelet toen u minister-af was? Dat kan, trouwens, maar ...

De heer **Van der Laan**: Nou, ik volgde het natuurlijk nog wel met bijzondere interesse, maar ik werd burgemeester van Amsterdam, en u kunt er zich wellicht enige voorstelling van maken hoeveel tijd er dan nog over is om te volgen wat de Raad van State vertelt over een bepaald wetsvoorstel. Ik weet in ieder geval één ding: de Kamer was in het debat dat wij over de junibrief hebben gehad tamelijk enthousiast over het plan, en allerlei maatschappelijke instanties trouwens ook. Zij zagen het als een sterk ingrijpen in die ontspoorde sector.

De heer **Mulder**: De Raad van State was minder enthousiast, maar goed, dat was eigenlijk na uw tijd, want u was toen burgemeester in Amsterdam.

De heer **Van der Laan**: Ja, maar ik kan mij niet verweren tegen een advies dat ik niet ken.

De heer **Mulder**: Ja, dat begrijp ik. Daarom zeg ik ook: u was geen minister meer. Helder. Ik kijk naar mijn collega Hachchi.

Mevrouw **Hachchi**: De commissie-Meijerink gaf in haar rapport aan dat zij het Centraal Fonds wilde afschaffen. U wilde het juist optuigen. Had u nog een oordeel, verklaring of interpretatie bij dat voorstel van de commissie-Meijerink om het Centraal Fonds af te schaffen?

De heer **Van der Laan**: Eerlijk gezegd, mevrouw Hachchi, snapte ik helemaal niet waarom de commissie dat wilde. Daarom maakte ik net de een

beetje flauwe opmerking over ruzies van vroeger. Maar het had natuurlijk ook iets te maken met "niet op de huid gezeten willen worden". Dat veronderstel ik tenminste, want ik heb op heel veel momenten gezien dat het nooit tot enthousiasme bij Aedes heeft geleid als ik ergens ingreep, en u weet dat ik heel vaak heb ingegrepen, want over de feiten zullen we zeker nog komen te spreken. Aedes vroeg zich altijd af waar ik me mee bemoeide. Ik denk dat de kijk van Aedes op het Centraal Fonds vergelijkbaar was. Die club wilde natuurlijk ook ingrijpen en deed dat ook.

Mevrouw **Hachchi**: Uw voorgangers, minister Winsemius, maar ook minister Vogelaar, zochten expliciet de samenwerking met Aedes op. U brak met die lijn. Dat hebt u, neem ik aan, bewust gedaan. Kunt u daarop reageren?

De heer **Van der Laan**: Ik heb ook de samenwerking gezocht, want de overheden -- het speelt ook voor gemeenten -- huurders en corporaties waren natuurlijk maatschappelijke partners. Het is een heel dorp, zou ik zeggen. Ik vond alleen dat er tegelijk veel mis was in die sector. Je kunt samenwerking zoeken en toch kritisch zijn: ik heb geprobeerd om beide te doen.

Mevrouw **Hachchi**: Zegt u daarmee dat uw voorgangers minder kritisch waren in hun vorm van samenwerking?

De heer **Van der Laan**: Ik zeg daarmee, mevrouw Hachchi, helemaal niks over mijn voorgangers, want ik weet niet wat in hun tijd het belangrijkste was en wat zij vonden. Ik weet wel dat ik probeerde om die partners als partners te behandelen en in hun kracht te krijgen. Tegelijk was ik als minister verantwoordelijk voor het eindresultaat en moest ik ook af en toe streng zijn.

Mevrouw **Hachchi**: Maar u koos dus bewust voor een andere vorm van samenwerking dan uw voorgangers?

De heer **Van der Laan**: Ja, dat mag u eigenlijk wel zo samenvatten. Dat is geen assessment of beoordeling van wat mijn voorgangers gedaan hadden,

maar ik ging niet aan de kant voor de claim dat ze het allemaal zelf wilden doen.

De **voorzitter**: Mijnheer Mulder, u vervolgt.

De heer **Mulder**: We gaan naar Brussel, naar de Europese Commissie. U kreeg tijdens uw ministerschap te maken met het zogeheten staatssteundossier. De helft van alle woningcorporaties had bezwaar aangetekend tegen de zogeheten vogelaarheffing. Wij hebben begrepen dat in uw inwerkdossier duidelijk werd dat uw voorganger zich op voorspraak van de Kamerleden Depla en Van Bochove niet akkoord had verklaard met de inkomensgrens en de uitsluiting van maatschappelijk vastgoed als publieke taak van een woningcorporatie, zoals Brussel dat wel voorschreef. Uw ambtenaren schetsten bij uw aantreden het scenario van een standstill wat de krachtwijkenaanpak betreft en het grote risico dat individuele corporaties naar de rechter zouden stappen. Hoe schatte u deze twee scenario's in?

De heer **Van der Laan**: Ik weet dat ik mij als oud-advocaat -- ik was heel lang advocaat geweest -- meer dan sommige woningcorporaties toch wel zorgen maakte over de rechtsgang in Europa, want sommige mensen zeiden dat Europa helemaal niks te maken had met ons systeem, en we dus geen enkel risico liepen. Maar een advocaat die aan de voorkant van een procedure "we lopen geen enkel risico" zegt, is een slechte. Ik zal niet zeggen dat er een huizenhoog risico was, maar er was wel degelijk een risico, omdat onze corporaties goedkoper kunnen lenen dankzij achtervang van de overheid. Dat is op te vatten als staatssteun, wat Brussel ook deed. Ik wilde dus wel proberen om de kans dat er iets mis zou gaan te minimaliseren. Daarom ben ik in onderhandeling gegaan met Europa, met mevrouw Kroes.

De heer **Mulder**: Mevrouw Vogelaar zei vanochtend over het staatssteundossier: ik rek tijd. Ze zei ook: ik gaf het geen prioriteit. Was dat nou verstandig?

De heer **Van der Laan**: Nou ja, zoals ik net al tegen mevrouw Hachchi zei, geef ik liever geen oordelen over wat er in het verleden gezegd is, maar vertel ik over mezelf.

De heer **Mulder**: U vond dat er haast gemaakt moest worden en u stapte er direct op af.

De heer **Van der Laan**: Ik voelde inderdaad een bepaald risico en wilde dat risico graag opgeheven zien door een regeling te treffen die aanvaardbaar was voor ons in Nederland.

De heer **Mulder**: Want als dat niet was gebeurd, waren de risico's dan inderdaad als geschetst: een complete standstill van de krachtwijkenaanpak?

De heer **Van der Laan**: Nou, het ging over veel meer dan de krachtwijkenaanpak. Daar heb ik nog een herinnering aan. Het ging eigenlijk over het hele stelsel. De geluiden uit Brussel waren dat ze het hele stelsel in strijd vonden met de staatssteunregels. Dat stond op het spel, en dat vind ik nogal wat. Het kan wel een klein risico zijn, maar als de schade enorm is, moet je optreden. Ik heb een bijzondere herinnering aan de projectsteun die u noemt. In eerste instantie werd helemaal niet gedacht dat projectsteun ook staatssteun was.

De heer **Mulder**: Wat is projectsteun ook alweer precies?

De heer **Van der Laan**: Sorry. Dat is de heffing die over de corporaties werd geheven en waarmee voor een deel de wijkaanpak werd betaald. Dat kwam in mijn herinnering pas later naar voren als een extra risico. Ik weet niet of dat in de tijd van mevrouw Vogelaar überhaupt al in beeld was, maar dat kwam bij mij op tafel en dat was een extra aansporing om wel degelijk tempo te maken.

De heer **Mulder**: Ja. Toen ging u naar Brussel. Ging u zelf ook?

De heer **Van der Laan**: Ik ben, geloof ik, wel twee keer naar Brussel geweest.

De heer **Mulder**: U ging daar praten of zelfs onderhandelen. Was u er verbaasd over dat je met Brussel kon onderhandelen over de inkomensgrens en de definitie van maatschappelijk vastgoed? Je zou zeggen: iemand toetst op mededinging, daarvoor is een norm en daar voldoe je aan of niet.

De heer **Van der Laan**: Ik was daar eerlijk gezegd niet verbaasd over, want of iets uiteindelijk een relevant staatssteuneffect heeft, kan in heel veel verschillende factoren zitten. Als je de ene knop wat verder mag opendraaien waarbij je de andere wat meer dichtdraait, vind ik dat eigenlijk niet zo gek. Ik heb me daar dus nooit over verbaasd.

De heer **Mulder**: Dus u hebt zich er ook niet over verbaasd dat er volgens Europa blijkbaar negentien categorieën maatschappelijk vastgoed zijn?

De heer **Van der Laan**: Nou, ik heb weleens stukken gezien waarover ik me inderdaad verbaasd heb. Dan probeerde ik dat weer simpel te maken. Het aardige was dat ook mevrouw Kroes, die namens de Europese Commissie onderhandelde, de dingen op hoofdzakelijk niveau probeerde te zien. Dan was het vervolgens aan de ambtenaren om die negentien categorieën netjes op te schrijven.

De heer **Mulder**: Er was door het ministerie en door verschillende bewindspersonen al acht jaar gesproken met de Europese Commissie. Waarom lukte het u wel om na acht jaar een akkoord te sluiten met de Europese Commissie?

De heer **Van der Laan**: Misschien omdat eerdere bewindspersonen het expres niet deden. Als dat zo was, zat ik er anders in. Ook is het zo dat, als ik pas na acht jaar aan zet kom, ik meer tijdsdruk voel en dat argument ook meer kan gebruiken naar mijn omgeving toe. Maar het was ook zo -- dat is

nog niet de revue gepasseerd -- dat ik de mogelijkheid zag om ... We hebben net besproken dat ik vond dat de woningcorporaties op een aantal terreinen waren ontspoord, althans sommige. Ik zag de basiswens van Brussel dat woningcorporaties zo veel mogelijk terug moesten naar hun eigen oorsprong als in lijn met wat ik zelf wilde. Ik had dus ook geen hekel aan praten met Brussel, want ik kon twee vliegen in één klap slaan. Je kon het risico opheffen dat ze het hele stelsel zouden doorstrepen en het was een soort rugwind om het gesprek met de corporaties te voeren over het feit dat zij vooral op hun kerntaken moesten letten.

De heer **Mulder**: De Eurocommissaris voor Mededinging op dat moment was een Nederlandse mevrouw, namelijk mevrouw Kroes. Speelde het feit dat zij Nederlands was ook nog een rol?

De heer **Van der Laan**: In welk opzicht bedoelt u?

De heer **Mulder**: Dat kan alle kanten op. Daarom probeer ik de vraag ook open te stellen. Het kan zijn dat zij de sector goed kent en dus weet waarover het gaat. Het kan zijn dat zij denkt: ik ben Nederlands, ik mats de minister. Het kan alle kanten op. Daarom is mijn vraag: speelde dat een rol?

De heer **Van der Laan**: Nou, het heeft zeker in één opzicht een rol gespeeld, en dat is dat mijn Nederlands veel beter is dan mijn Frans, Duits of Engels. Bovendien had ik haar weleens ontmoet. Ik had dus gewoon een open gesprek met haar. Het is natuurlijk ook makkelijk dat ik, als ik bepaalde argumenten aanvoerde, die niet helemaal hoefde uit te leggen aan haar, want vanwege haar afkomst had ze dat weleens eerder gehoord of kon ze het plaatsen. Ik denk dat het zeker heeft geholpen, zo bekeken. Maar ik was zo vrij u eerst een paar voorbeelden te geven in welke opzichten het een rol gespeeld zou kunnen hebben.

Mevrouw **Hachchi**: Mijnheer Van der Laan, u gaf aan dat u geen oordeel wilt geven over het verleden, maar deze commissie heeft vragen, die stelt zij en daar wil zij graag een antwoord op hebben. Daarom heb ik nog een vraag

aan u. Vond u dat uw voorganger, minister Vogelaar, het staatssteundossier te lang heeft laten liggen?

De heer **Van der Laan**: Ik weet dat u mag vragen wat u wilt en dat ik als getuige moet antwoorden. Het gaat echter om de manier waarop ik antwoord; dat bedoelde ik net. Als je als minister tussendoor aantreedt als opvolger van iemand, dan is de eerste honderd keer dat je iets gevraagd wordt een vraag over je voorganger. Ik heb nul keer iets gezegd. Ook in de periode daarna. Ik kan vertellen over mijn waarnemingen en opinies op dat moment. Dat is als u het goedvindt de manier waarop ik uw vraag beantwoord. Ik vond dat er op dit dossier tempo gemaakt moest worden; echt tempo gemaakt moest worden.

Mevrouw **Hachchi**: Zegt u daarmee dat u vindt dat uw voorganger dat te lang heeft laten liggen?

De heer **Van der Laan**: Dat zeg ik daarmee niet. Ik heb daar geen uitlatingen over gedaan. Het is uw recht om dat wel te doen.

Mevrouw **Hachchi**: U wilt dus niet uw mening geven, begrijp ik uit uw antwoord.

De heer **Van der Laan**: Nou, ik vind dat niet zakelijk van mij. Ik heb u precies verteld waarom ik vond dat het te lang bleef liggen.

Mevrouw **Hachchi**: Ik begrijp dat vanuit uw positie, maar daarom gaf ik ook aan dat de commissie een vraag niet voor niets stelt, maar u wilt daar dus geen antwoord op geven.

De heer **Van der Laan**: Nee, nee, nee. U moet goed begrijpen dat ik uw vraag niet bekritiseer, maar dat ik zelf mijn eigen positie moet bepalen in of ik over personen oordeel of over situaties, dossiers, feiten en wat ik me herinner. Snapt u wat ik bedoel?

Mevrouw **Hachchi**: Ja, maar mijn vraag is niet gericht op de persoon, maar op het feit dat u het departement binnenkomt en wellicht een mening hebt over het feit dat het staatssteundossier zo lang heeft stilgelegen. Dat is de vraag.

De heer **Van der Laan**: Ja, daar kan ik antwoord op geven. Ik voelde de urgentie om dat te doen, want ik zag een risico waar sommige anderen dat niet zagen. Wat nog niet aan de orde is gekomen, is dat dit niet alleen werd behandeld door mensen van VROM, maar dat er ook mensen bij betrokken waren van Buitenlandse Zaken of van Economische Zaken; dat weet ik even niet. Er kwamen mensen mijn kamer binnen die verantwoordelijk waren voor de relatie met Europa en die niet zozeer vanuit de volkshuisvesting kwamen. Die waren -- dat herinner ik me heel duidelijk -- in mijn ogen veel verontruster dan de volkshuisvestingsambtenaren. En zij waren ook -- mag ik dat zeggen? -- veel makkelijker. Ik wilde mijn poot op een aantal principes stijf houden ten opzichte van Brussel. Ik hoop dat dit iets toevoegt.

De **voorzitter**: Dank, mevrouw Hachchi.

Mijnheer Van der Laan, de vragen die wij stellen, vinden wij als commissie zeker relevant. Toen u minister werd, een boedel aantrof en de draad oppakte, wat vonden uw ambtenaren van het dossier over Europa en staatssteun en de urgentie daarvan? Zij moeten iets hebben gevonden: de kaarten liggen zo.

De heer **Van der Laan**: De meer op Economische Zaken en op Buitenlandse Zaken gerichte ambtenaren vonden dat het heel snel geregeld moest worden, maar zeiden, als ik het heel huiselijk samenvat: we moeten gaan liggen voor Brussel. De volkshuisvestingsambtenaren hadden minder gevoel voor urgentie en waren graag bereid om met mij hun poot stijf te houden.

De **voorzitter**: Maar dat zijn twee categorieën ambtenaren die beide op uw departement zaten?

De heer **Van der Laan**: Ja, of die in elk geval bij een overleg over Brussel aanschoven. Ik maak even het voorbehoud dat ze misschien niet op VROM werkten, want ik denk dat op zo'n moment -- en dat is ook heel verstandig -- vanuit Buitenlandse Zaken deskundigen aanschuiven om de Brusselse gebruiken uit te leggen, of dat nu bij landbouw, milieu of volkshuisvesting is. En zij waren verontrust.

De **voorzitter**: Mijnheer Mulder.

De heer **Mulder**: Dank, voorzitter. Dan gaan we naar het onderwerp beloningen. Als u nog geen twee weken minister bent, krijgt u een brief van de voorzitter van Aedes: de heer van Leeuwen. Hij schrijft dat het principiële onjuist is om de salarissen van corporatiebestuurders te betrekken bij de discussie over topsalarissen in de semipublieke sector omdat woningcorporaties private organisaties zijn. Wat vond u van zijn brief en zijn argumenten?

De heer **Van der Laan**: Die vond ik niet sterk. Ik was het er in ieder geval zeer mee oneens.

De heer **Mulder**: Weer twee weken later hebt u uw eerste bestuurlijk overleg met Aedes, op 9 december 2008. U plaatste toen zelf het onderwerp topinkomens op de agenda van dat overleg. Wat wilde u daarmee bereiken?

De heer **Van der Laan**: Op dat moment -- dat was al snel na mijn aantreden als minister -- speelde de discussie over de Wet normering topinkomens, de balkenendenormdiscussie, zeg maar. Die werd getrokken door de minister van Binnenlandse Zaken. Ik moest daarvoor ook een keer naar een overleg met de Kamer. Daar ging het over de sectoren onderwijs, zorg en wonen. Ik had er dus al vrij snel mee te maken en ik had er ook een opvatting over. Maar dan ga je terug naar het principiële verschil tussen de heer Van Leeuwen, of Aedes, en mij. Hij zegt dat het private organisaties zijn en ik zeg dat het maatschappelijke organisaties zijn.

De heer **Mulder**: En dat hebt u ook gewisseld in dat gesprek?

De heer **Van der Laan**: Ongetwijfeld.

De heer **Mulder**: Hoe verliep dat gesprek? Weet u dat nog?

De heer **Van der Laan**: Daar heb ik geen bijzondere herinnering meer aan. Ik herinner me wel iets over de inhoud, maar niet over dat specifieke gesprek. Zij hadden al jaren daarvoor een eigen onderzoek gedaan. Zegt de term "Izeboud" u iets?

De heer **Mulder**: Ja, dat is de beloningscode van de sector, zeg maar.

De heer **Van der Laan**: Ja, en die was voor hen heilig. Alweer: zelfregulering. Ik vond dat zij aan de balkenendenorm moesten voldoen.

De heer **Mulder**: Ja, dat vond u, maar er waren op dat moment geen wettelijke middelen om de beloningen in de sector te beteugelen. U had misschien het BBSH kunnen gebruiken, want daarin staat dat corporaties een sobere en doelmatige bedrijfsvoering dienen te hebben. U had dat misschien kunnen gebruiken om in te grijpen in de salarissen.

De heer **Van der Laan**: Dat zou ook zeker zijn gebeurd.

De heer **Mulder**: Het Partij van de Arbeid-Kamerlid Depla stelde dat ook voor.

De heer **Van der Laan**: Maar ik heb ook, meen ik, in de brief van juni iets over de salarissen gezegd, en anders in een andere brief. Dat was een instrument om dat te doen. Ik weet niet of het zover gekomen is, maar ik heb de positie betrokken dat het zo zou moeten zijn. Daarbij moet je overigens altijd een verschil maken tussen bestaande contracten, die je veel moeilijker kunt wijzigen, en zaken die in de toekomst gebeuren. Ik heb in het kabinet nog ... Ik mag niet te veel praten over de discussies in het kabinet, maar toen

ik aantrad, was er al een soort voornemen gemaakt, ik geloof aan de hand van de commissie-Dijkstal ...

De heer **Mulder**: Dat is bijna tien jaar geleden, ja.

De heer **Van der Laan**: ... om ze te rubriceren. Toen mochten de woningcorporaties ongeveer tweeënhalve ton -- ik heb niet meer het precieze getal in mijn hoofd, meer de definitie -- verdienen à la Izeboud. Ik heb in die zitting waar mevrouw Ter Horst bij was en, ik denk ook, de minister van onderwijs Plasterk en zorgminister Klink, gezegd dat ik vond dat zij aan de balkenendenorm moesten voldoen en dat ze dus in een andere categorie terecht moesten komen.

De heer **Mulder**: Dan vallen ze in het zwaarste regime.

De heer **Van der Laan**: Ja, en ik weet dat collega's van mij uit de zorg- en onderwijssector en mevrouw Ter Horst, die dit trok als minister van Binnenlandse Zaken, dit een afwijking vonden van wat er eerst was afgesproken in het kabinet.

De heer **Mulder**: Dus u bent tegen het kabinetsbeleid ingegaan?

De heer **Van der Laan**: Nou, tegen het voornemen, want het zou nog worden besproken met de Kamer en intussen gebeurde er ook van alles. Er bleken enorme ontsparingen ...

De heer **Mulder**: Hebt u een beetje voor uw beurt gesproken? Begrijp ik dat goed?

De heer **Van der Laan**: Nee nee, want ik ging niet voor niets naar een overleg toe. Een overleg is een overleg. De Kamer en de regering wisselen dan argumenten. Ik weet dat de Kamer erg enthousiast was over wat ik zei.

De heer **Mulder**: Maar het was niet het kabinetsvoornemen.

De heer **Van der Laan**: Niet het oorspronkelijke voornemen. Ik ben niet afgestraft in het kabinet voor wat ik deed, maar het was niet vanzelfsprekend; laat ik het zo zeggen.

De heer **Mulder**: En toch bent u erin geslaagd om dat voor elkaar te krijgen?

De heer **Van der Laan**: Nou ja, geslaagd, volgens mij kostte dat niet veel moeite want de Kamer vond het ook.

De heer **Mulder**: Nog steeds is er in de sector sprake van hoge beloningen. We horen ook over opmerkelijke vertrekregelingen. Had u niet nog meer kunnen doen om dat soort beloningen en vertrekregelingen aan te pakken?

De heer **Van der Laan**: Meer dan wat? Er is zó een stapel brieven van mij te vinden over al die concrete incidenten die er zijn geweest. Ik mag dit niet zo zeggen, maar ik ben echt heel ... Waarom? Laat ik dat eerst zeggen. Het salaris van iemand aan de top zegt veel over de missie van de organisatie waar hij de baas van is. Het is dus heel belangrijk dat dat een maatschappelijk salaris is, want daarmee maak je ook duidelijk dat de missie een maatschappelijke is. Dus het is niet zomaar iets om over salarissen te praten. Dat is heel belangrijk en normerend. Daar heb ik heel veel over gepraat, gezegd. Ik heb inderdaad ook met de Kamer bewerkstelligd dat ze zouden moeten gaan voldoen aan de balkenendenorm, wat het achterhaalde woord is voor die wet.

De heer **Mulder**: Aedes had zelf ook -- nou moet ik het neutraal zeggen -- iets met salarissen en vertrekregelingen.

De heer **Van der Laan**: Dat kun je wel zeggen.

De heer **Mulder**: Ja. De heer Van Leeuwen vertrok. Hij kreeg 1 miljoen mee. De heer Calon trad aan. Hij kreeg €150.000 aan managementfee voor drie dagen. Hebt u ze daarop aangesproken?

De heer **Van der Laan**: Dat is zo'n voorbeeld van iets waar ik mij mee moest bemoeien en wilde bemoeien overigens. Ik heb mij met het vertrekbedrag van de heer Van Leeuwen bemoeid. Of "bemoeid" ... Ik kreeg op een doordeweekse vrije dag -- dus dat zal Pinksteren of Hemelvaart zijn geweest; dat ben ik vergeten -- een telefoontje van de voorzitter van de raad van commissarissen van Aedes, mijnheer Alders, dat dit was afgesproken. Dat is ook geen vrolijk gesprek geweest, want ik vond het een zeer onmaatschappelijk bedrag. Tja, de optelsom ... Er was weer sprake van het betalen van dingen die waren afgesproken aan de voorkant, wat een veel gebruikte manier is om iemand een vertrekpremie te geven. Dat vind ik verfoeilijk. Dat was dus echt naar. De Kamer was ook razend.

De heer **Mulder**: Welke woorden hebt u gebruikt in dat telefoongesprek met de heer Alders?

De heer **Van der Laan**: Dat weet ik niet meer. Het zullen niet mijn meest beschaafde momenten geweest zijn.

De heer **Mulder**: Hebt u ook met de heer Van Leeuwen persoonlijk gesproken?

De heer **Van der Laan**: Ik weet niet of ik toen nog zelf met hem hierover heb gesproken. Ik weet dat er een afscheid van hem was gepland. Dat is afgelast.

De heer **Mulder**: En met de heer Calon, die €150.000 managementfee ...

De heer **Van der Laan**: Met hem heb ik persoonlijk gesproken, want ik vond dat ook een te hoog salaris. De voorzitter ... Of moet ik zeggen "directeur"; dat ben ik even vergeten. De voorzitter van Aedes ... "Voorzitter", ja.

De heer **Mulder**: Op wiens initiatief was dat gesprek met de heer Calon?

De heer **Van der Laan**: Op mijn eigen initiatief.

De heer **Mulder**: Op uw initiatief.

De heer **Van der Laan**: Wij kregen, geloof ik, via de krant te horen dat hij voor drie dagen zou gaan verdienen wat u zei. Het is natuurlijk heel belangrijk dat hij als nieuwe voorzitter een goede start zou maken. Het was een ongelukkige start. Die werd meteen, zeg maar, verontreinigd met een salarisdiscussie, een regelingdiscussie. Ik moet u zeggen dat ik Calon later ook heb leren kennen ... Dit was mijn eerste kennismaking; ik had de man nog nooit gezien. Dit was een stevige eerste ontmoeting, maar hij was niet onredelijk. Ik heb ook een oplossing met hem kunnen bereiken, althans, een verbetering, en vervolgens wel een goede relatie, volgens mij, want hij wilde het echt anders doen.

De heer **Mulder**: Hoe was de sfeer tijdens dat gesprek over zijn salaris?

De heer **Van der Laan**: Ik heb geen herinnering aan een concreet gesprek, maar ik weet van de uitkomst. Volgens mij is het bedrag veranderd. Dat is iets verlaagd. Hij is in loondienst gekomen en niet via een bv. En er is ook afgesproken dat er geen vertrekregeling zou zijn als hij weg zou gaan.

De heer **Mulder**: We hebben hier mensen gehoord die zeiden: in die tijd was dat soort salarissen wel passend. Wat vindt u daarvan?

De heer **Van der Laan**: Passend in vergelijking waarmee?

De heer **Mulder**: In die tijd.

De heer **Van der Laan**: Maar in die tijd had je ook het pure bedrijfsleven, semimaatschappelijke ambtenaren. Ik bedoel, waar vergelijk je het mee? Ik vond dat het maatschappelijke organisaties waren. Dan vond ik het aan de hoge kant.

De heer **Mulder**: Ja, helder. De heer Calon zei vorige week tegen ons dat u bij binnenkomst aangaf dat u enthousiast was dat hij voorzitter werd en dat u zei: wij gaan samen die sector aanpakken. Herkent u dit?

De heer **Van der Laan**: Dat kan best zo zijn. Ik heb net ook iets positiefs over hem gezegd, want hij stond open voor dit gesprek. Daarmee liet hij blijken dat hij zag dat er problemen waren. Dat is ook later gebleken, want hij had natuurlijk wel een achterban van 400 die gewend was dat de generaal die voor hen naar Den Haag ging, de overheid heel erg afhield, om het maar zo te zeggen. Calon nam wel verantwoordelijkheid, vond ik.

De heer **Mulder**: Hebt u bij de heer Calon en bij Aedes een ontwikkeling gezien in hun standpunt en hun manier van naar Den Haag kijken?

De heer **Van der Laan**: Het vertrek van Van Leeuwen en de komst van Calon was wel een soort breuk, breukje.

De heer **Mulder**: Oké. Ik kijk naar collega Hachchi.

Mevrouw **Hachchi**: Ja, breuk, breukje.

De heer **Van der Laan**: Dat is mijn genuanceerdheid, mevrouw Hachchi.

Mevrouw **Hachchi**: U zegt daarmee dat er een behoorlijk verschil is geweest in de manier waarop Aedes met u samenwerkte toen de heer Van Leeuwen aan de top stond en later de heer Calon.

De heer **Van der Laan**: Ja, dat maakte echt een flink verschil.

Mevrouw **Hachchi**: Een flink verschil.

De heer **Van der Laan**: Ja, en ik kan daar iets aan toevoegen. Die mijnheer Van Leeuwen was natuurlijk al vijftien jaar bezig. Dat speelt ongetwijfeld ook een rol. Die zat in een lijn, in een koers, in een groef. Mijnheer Calon stelde

zich ook wat opener op. Dus over de dingen die zich voordeden, kon je met hem ook wat opener praten.

De heer **Mulder**: Dan wil ik met u naar het volkshuisvestelijk toezicht, zeg maar het toezicht op de prestaties van corporaties, de governance en de integriteit. Ook in uw tijd als minister was dit volkshuisvestelijk toezicht belegd binnen het departement. In welke mate vallen volkshuisvestelijke prestaties van woningcorporaties volgens u onder de ministeriële verantwoordelijkheid?

De heer **Van der Laan**: In laatste instantie toch helemaal. Ik meen, mijnheer Mulder, dat u zei dat het belegd was in het departement, maar misschien verstond ik u verkeerd.

De heer **Mulder**: Ja, dat zei ik.

De heer **Van der Laan**: Maar dat was natuurlijk ook een belangrijke taak van het Centraal Fonds, met zijn beoordeling of een corporatie een A-, B- of C-corporatie was. Die keken ook naar de prestaties, dus de volkshuisvestingskant van het geheel.

De heer **Mulder**: Dus dat is de verantwoordelijkheid van de minister?

De heer **Van der Laan**: Uiteindelijk is de minister volgens mij eindverantwoordelijk voor alles wat er gebeurt.

De heer **Mulder**: Volgens artikel 33 van het BBSH heeft de bewindspersoon met de portefeuille volkshuisvesting de wettelijke taak zich jaarlijks een oordeel te vormen over de werkzaamheden van de toegelaten instellingen, lees: de corporaties.

De heer **Van der Laan**: Ja.

De heer **Mulder**: Hoe vond u dat het volkshuisvestelijk toezicht op de prestaties van de corporaties functioneerde?

De heer **Van der Laan**: Doelt u dan op alles, dus op volkshuisvesting, soberheid én integriteit of speciaal op volkshuisvesting?

De heer **Mulder**: Op volkshuisvesting, op de prestaties.

De heer **Van der Laan**: Dus: bouwen ze genoeg, bouwen ze de juiste dingen enzovoorts? Tja, ik vond dat misschien het minst problematische, maar nog steeds wel moeizaam. De regering en het parlement waren namelijk door die ontwikkelingen wel een beetje in de vraagpositie gekomen.

De heer **Mulder**: Als we bekijken hoe dat volkshuisvestelijk toezicht heeft gewerkt -- wij hebben dat gehoord van ambtenaren -- dan ging dat toezicht volgens het piepsysteem: gemeenten moesten maar aan de bel trekken als corporaties niet goed presteerden. Dat is al die jaren maar één keer gebeurd. Wat vond u van die opzet?

De heer **Van der Laan**: Dat is niet zo slim, niet zo intelligent. Dat levert te weinig mogelijkheden om te sturen.

De heer **Mulder**: Ja, maar u bent daar verantwoordelijk voor.

De heer **Van der Laan**: Ja, die verantwoordelijkheid heb ik ook genomen.

De heer **Mulder**: Dus u vond die opzet niet goed. En welke verantwoordelijkheid hebt u vervolgens genomen?

De heer **Van der Laan**: Ja, dat is die stapel brieven, overleggen enzovoorts. Dat ziet u vooral in de brief van 12 juni. Daar moest het stelsel echt op de schop, ook in dit opzicht.

De heer **Mulder**: U had gezien: dit deugt niet.

De heer **Van der Laan**: Nou, "deugt niet"...

De heer **Mulder**: Althans: dit werkt niet goed.

De heer **Van der Laan**: Ja, dat is een betere formulering. De woorden "het deugt niet" zou ik gebruiken voor sommige onderdelen van de integriteit, zonder meer. Maar hier is het meer een kwestie van beleid en inhoud, waar redelijke mensen soms nog van mening over konden verschillen.

De heer **Mulder**: Het is wel opvallend dat het wel jaren zo werkt en u degene bent die zegt: dit werkt niet zo goed.

De heer **Van der Laan**: Dat is ook het voorrecht van degene die aantreedt nadat er jarenlang gedoe is geweest. Dan heb je ook een titel om te zeggen: nu gaan wij het anders doen.

De heer **Mulder**: De Algemene Rekenkamer is vlak voordat deze openbare verhoren begonnen, op 3 juni, bijzonder kritisch geweest over het volkshuisvestelijk toezicht zoals dat sinds de bruterij is uitgeoefend. De Rekenkamer noemt het volkshuisvestelijk toezicht op de prestaties onvolledig en afwachtend, waardoor de bewindspersonen geen goed beeld hadden van het functioneren van individuele corporaties. Herkent u zich daarin?

De heer **Van der Laan**: Ja.

De heer **Mulder**: Het volkshuisvestelijk toezicht had ongeveer 10 formatieplaatsen tot zijn beschikking, schreef de Rekenkamer. Dat is ook bevestigd door de heer Schaap. Hij was ambtenaar, ook ten tijde van uw ministerschap. Wat vond u ervan dat maar 10 fte's zich bezighielden met het toezicht?

De heer **Van der Laan**: Het heeft mij als minister wel verbaasd dat er zo weinig vaste mensen waren op de afdeling volkshuisvesting op het

departement. Zoals u misschien ziet, ben ik een beetje oud; ik herinner mij dat er in de jaren tachtig -- maar toen werd natuurlijk nog de kleur van de kozijnen gecontroleerd -- duizenden mensen in Den Haag bezig waren met de volkshuisvesting. Dus het is al heel erg afgebouwd. Overigens heb ik wel begrepen dat er op momenten dat bijvoorbeeld al die verslagen van de corporaties moesten worden gelezen en moest worden beoordeeld of ze genoeg deden, hele troepen werden binnengerukt om te assisteren. Dus het getal 10 is misschien het getal voor "standaard". Maar voor deze klus werd er dus wel ...

De heer **Mulder**: Ongeveer 60 fte's ingehuurd in die periode om het te bekijken.

De heer **Van der Laan**: Hoeveel zei u? Sorry?

De heer **Mulder**: 60.

De heer **Van der Laan**: Dat wist ik niet. In ieder geval wist ik dat ze dat niet alleen deden.

De heer **Mulder**: Hebt u ooit signalen gekregen dat de capaciteit, zeg maar, het aantal formatieplaatsen, te klein was voor het toezicht?

De heer **Van der Laan**: Ja, want ik zag het. Ik zag dat mijn mensen zich veel slagen in de rondte werkten. Daar heb ik veel waardering voor gehad en getoond. Als je weet dat er 400 corporaties zijn, dat je een tegenstribbelende Aedes hebt, misschien wel 10% dat zich niet helemaal goed gedraagt enzovoorts, een Centraal Fonds dat in sommige opzichten onzeker is over wat het kan en niet kan, een Waarborgfonds Sociale Woningbouw dat een beetje op afstand stond naar mijn gevoel -- in ieder geval bleek dat later -- dan hebben die ambtenaren het echt wel moeilijk.

De heer **Mulder**: Dus het waren er heel weinig ...

De heer **Van der Laan**: Daar hebben ze overigens niet over geklaagd, hoor. Zo bedoel ik het niet.

De heer **Mulder**: Nee, nee. De belangrijkste activiteit van het volkshuisvestelijk toezicht was het opstellen van de zogenaamde jaarlijkse individuele oordeelsbrief aan corporaties. Deze individuele oordeelsbrieven waren primair gebaseerd op de jaarstukken van corporaties, zeg maar de jaarverslagen. Leverde het volgens u een goed beeld op van de prestaties van corporaties als je de jaarverslagen doorpluist?

De heer **Van der Laan**: Dat vind ik een heel moeilijke vraag. Heel vroeger -- en ik zeg niet dat vroeger alles beter was, even voor de goede orde -- zaten de corporaties nog onder de controle en het stimuleren van lokale overheden, die dat controleerden. Toen waren het nog verenigingen waar huurders meekeken in de zin van: doen wij genoeg en gaan wij goed om met onze taak? Ze waren inmiddels omgezet in stichtingen. De lokale overheden waren afgetakt vanuit dat toezicht. Er werd dus meer vrijheid gegeven. Dat komt dan terecht bij de instanties die ik zonet noemde. Dat is wel heel erg veel werk. Dus ik had niet het gevoel: zij weten alles; wij weten alles. Maar dat is niet het enige. Je kijkt ook naar wat woningcorporaties doen in je wijkbezoeken, in je gesprekken, in wat je verder leest. Ik wil het nogmaals zeggen: ik had van de overgrote meerderheid van de woningcorporaties wel het idee dat zij oprecht bezig waren hun taak uit te voeren en dat zij dat nog steeds heel sociaal deden.

De heer **Mulder**: U zegt dat u met de jaarstukken uit de voeten kon om de prestaties te beoordelen, gekoppeld aan een aantal wijkbezoeken.

De heer **Van der Laan**: Nee, nee. Ik zeg niet dat ik ermee uit de voeten kon, maar dat ik het er op dat moment mee moest doen.

De heer **Mulder**: Ja, want tussen 2008 en 2010 levert het Centraal Fonds een inhoudelijke bijdrage aan de oordeelsbrieven. Dat initieerde u. U nam het initiatief daartoe. Waarom was dat?

De heer **Van der Laan**: Nou ja, wij moesten het ermee doen en het kon beter. Het moest dan ook beter.

De heer **Mulder**: Weet u waarom het na uw periode weer is afgeschaft dat het Centraal Fonds zich daarmee bezighield?

De heer **Van der Laan**: Ik weet überhaupt niet dat het is afgeschaft, dus al helemaal niet waarom.

De heer **Mulder**: Was u blij met het Centraal Fonds? Zag u ze als een bondgenoot?

De heer **Van der Laan**: Ik zag ze zeker als een bondgenoot. Ik was niet altijd blij, maar ik zag ze zeker als een bondgenoot en ik was vaak blij.

De heer **Mulder**: We hebben hier eerder deze week minister Dekker gehad en daarvoor de heer Van der Moolen. De heer Van der Moolen zei dat de minister hem met ontslag had bedreigd. Hebt u zoiets ooit meegemaakt met de heer Van der Moolen?

De heer **Van der Laan**: Nee. Sterker nog, we hebben het helemaal aan het begin van het verhoor gehad over het rapport-Meijerink. Dat stelde voor om het Centraal Fonds af te schaffen en daarmee dus ook de heer Van der Moolen af te schaffen, als ik het zo mag zeggen. Daar heb ik mij voor geworpen.

De heer **Mulder**: Dus u hebt hem eigenlijk juist in dienst gehouden?

De heer **Van der Laan**: Nou, ik heb het Centraal Fonds in leven gehouden en daarmee ook de heer Van der Moolen.

De heer **Mulder**: Dus u hebt een ontslagzaak met de heer Van der Moolen

...

De heer **Van der Laan**: Integendeel. Hij was een partner, een bondgenoot.

De heer **Mulder**: Als minister kiest u ervoor het toezicht op de integriteit te intensiveren. Waarom was dat?

De heer **Van der Laan**: Mag ik eerst eh ... Het is de eerste keer dat ik kritiek heb op de formulering in de vraagstelling. "Intensiveren" is een woord dat in Haagse kringen gebruikt wordt voor iets extra's doen zonder dat het heel erg opvalt. Maar dit was geen intensiveren, hoor. Dit was echt iets fundamenteel anders doen.

De heer **Mulder**: U deed het fundamenteel anders.

De heer **Van der Laan**: Dat wilde ik.

De heer **Mulder**: Dat wilde u. Waarom was dat?

De heer **Van der Laan**: Omdat dat nodig was. Dat lieten de incidenten zien en de moeite die wij hadden om ze te voorkomen, maar ook om ermee om te gaan en ze te repareren als ze zich voordeden. Dat deden wij wel, maar dat zou allemaal veel beter kunnen.

De heer **Mulder**: Op welke incidenten doelt u dan?

De heer **Van der Laan**: Het begon toen ik aantrad. Toen lag er Woonbron. Ik wil dat niet kwalificeren als een integriteitsding, maar dat was wel een uit de hand gelopen ding. Maar de grootste kwestie die er lag toen ik begon, echt kakelvers, was natuurlijk Rochdale. Daarna kwam er een hele reeks.

De heer **Mulder**: Toen u het toezicht -- ik ga uw woorden gebruiken -- fundamenteel wilde veranderen -- dat is het goede woord, geloof ik -- ondervond u daar nog tegenstand bij?

De heer **Van der Laan**: Ja.

De heer **Mulder**: Van wie?

De heer **Van der Laan**: Bijvoorbeeld van veel corporaties of in ieder geval Aedes, want -- daar komt het weer -- die wilde zichzelf reguleren. Die reageerde vreemd op acties vanuit de overheid.

De heer **Mulder**: Vond u dat het toezicht op en de opsporing in de woningcorporatiesector niet goed waren geregeld?

De heer **Van der Laan**: Absoluut onvolkomen.

De heer **Mulder**: Onvolkomen.

De heer **Van der Laan**: Absoluut.

De heer **Mulder**: Hebt u dat toen samen met de minister van Justitie aangepakt?

De heer **Van der Laan**: Die heb ik er zeker ook over gesproken, want ik heb verschillende keren gevraagd om aangifte te (laten) doen. Maar hij was niet de eerste. Het lag toch vooral in het eigen werkgebied, waar het niet goed geregeld was.

De heer **Mulder**: Dank. Ik kijk naar collega Hachchi.

De **voorzitter**: Aanvullend, mevrouw Hachchi.

Mevrouw **Hachchi**: U bent het eens met de Algemene Rekenkamer, die in een recent rapport aangeeft dat het toezicht onvolledig en afwachtend was. Sommige mensen hebben de termen "papieren toezicht" of "afvinktoezicht" gebruikt. Herkent u die ook?

De heer **Van der Laan**: Ja, er was veel papier en aangeleverd papier, dus je wist niet eens of je alles kreeg.

Mevrouw **Hachchi**: U gaf al aan dat u in de korte periode waarin u minister was, heel wat brieven hebt geschreven en actie hebt ondernomen. Hebt u het maximale gedaan wat u kon doen?

De heer **Van der Laan**: Ik kan tot op de dag van vandaag niks verzinnen wat ik nog extra had kunnen doen. Als ik bekritiseerd ben in die tijd, dan was het eerder omdat ik te veel deed dan omdat ik iets liet liggen.

Mevrouw **Hachchi**: Mijn collega droeg het punt aan van het capaciteitstekort. Er waren 10 fte's op het ministerie. Had u daar wat aan kunnen doen?

De heer **Van der Laan**: Nou, dat merk je pas in de loop van het jaar. Dan denk je: goh, ze moeten wel heel hard werken. Maar acties die ingezet werden, werden vaak snel en goed gedaan. Ik weet zeker dat wij erover te spreken waren gekomen vanwege wat wij net hier hebben besproken, maar ik heb niet te klagen over hoe snel en goed die ambtenaren werkten. Dan had je natuurlijk ook het Centraal Fonds als partner en ietsje verder weg het Waarborgfonds, maar je kon natuurlijk ook een en ander doen met buitenstaanders. Ik heb externe toezichthouders aangewezen.

Mevrouw **Hachchi**: Maar hoor ik nou in uw antwoord dat, als u langer had gezeten, het capaciteitstekort bij het ministerie misschien wel ter sprake was gekomen en dat u er wel wat aan had kunnen doen?

De heer **Van der Laan**: Ja, dat hoort u goed, want ik denk dat, als de junibrief wet was geworden, dat niet had gekund met de formatie zoals die was in mijn tijd.

De **voorzitter**: Goed. Dank, mijnheer Mulder en mevrouw Hachchi.

Mijnheer Van der Laan, ik wil u ook nog even meenemen naar een oordeelsbrief over de zaak Vestia, maar voordat ik dat doe, schors ik deze vergadering voor tien minuten.

De heer **Van der Laan**: Dank u wel.

Schorsing van 15.31 uur tot 15.44 uur.

De **voorzitter**: Goed, wij gaan door met het verhoor, mijnheer Van der Laan, en wel met de oordeelsbrieven van Vestia. Wij hebben veel onderzoek gedaan naar corporaties en incidenten. Ons valt op dat er vaak sprake is van een positief oordeel in die oordeelsbrieven, voor zover je van een lijn kunt spreken. Wij hebben een oordeelsbrief aan Vestia over de prestaties van Vestia over 2008 van 27 november 2009. In die oordeelsbrief schrijft u als minister: "Ik ben tot het oordeel gekomen dat uw corporatie -- Vestia -- een zodanig financieel beleid en beheer heeft gevoerd dat het voortbestaan, zonder rekening te houden met de effecten van de voorgenomen activiteiten, in financieel opzicht is gewaarborgd." Hoe kwamen die oordeelsbrieven eigenlijk tot stand? Waar werd zo'n positief oordeel op gebaseerd?

De heer **Van der Laan**: Ik weet het niet heel precies meer, maar volgens mij nam het Centraal Fonds Volkshuisvesting alle verslagen door. Dat maakte dan een brief, waar vervolgens de ambtenaren nog een keer naar keken. Ik herinner mij dat ze er allebei mee te maken hadden.

De **voorzitter**: Het volgende valt ons op en dat is de logische vervolgvraag van onze commissie gezien ons onderzoek. Het jaarverslag 2008 is een belangrijke bron van financiële informatie. Eigenlijk moet ik "jaarrekening" zeggen. Die jaarrekening over 2008 komt in 2009 uit. Het CFV en het ministerie kunnen daaruit putten. Daar staat in te lezen dat de derivatenportefeuille van Vestia per ultimo 2008, het eind van het jaar, al op negatief 762 miljoen euro zit. Wij weten ook dat het in december zelfs een miljard euro negatief is geweest. Leidde zo'n gegeven niet tot een speciale signalering, ook bij u als minister?

De heer **Van der Laan**: Als minister ga je niet voor al die 400 corporaties door elke regel in die brief ... Dat kan gewoon niet. Dat doen je mensen en het Centraal Fonds. Maar ik snap uw vraag heel goed, mijnheer Van Vliet. Ik heb ook begrepen dat de echte klappen die zijn gevallen bij Vestia ... Ik praat nu over na mijn tijd, nog even refererend aan wat de heer Mulder zei. Dat is iets wat ik heb meegekregen in de publiciteit, toen ik allang weg was. Vestia is juist niet transparant geweest over welke risico's er allemaal waren. Dat kwam niet op papier. Ik kan me dus niet herinneren dat het er zo staat, maar het hoeft ook niks te zeggen, want je moet dan kijken naar wat je op dat moment wist en dan eigenlijk had moeten zeggen in relatie tot wat u net voorleest. Als ik de pers goed gevolgd heb, had dat heel wat meer moeten zijn.

De **voorzitter**: Dat begrijp ik, maar ik vraag me wel het volgende af. Het jaarverslag en de jaarrekening liggen er dan. Op z'n minst twee banken, eigenlijk drie, zeggen naar aanleiding van de jaarrekening: "Wat hier gebeurt, is niet goed. Vestia, wij willen nu alles weten van jullie derivaten. Zo niet, dan stoppen wij met jullie." Dat heeft één bank ook echt gedaan: ING. Het CFV levert informatie aan het ministerie om tot die oordeelsbrief te kunnen komen. Dan is onze vraag die daaruit voortvloeit: is zo'n oordeelsbrief, waarin dus letterlijk stond dat Vestia een zodanig financieel beleid en beheer had gevoerd dat het voortbestaan in financieel opzicht was gewaarborgd, dan niet gewoon een standaard-iets, een dode letter, een papieren tijgertje?

De heer **Van der Laan**: Volgens mij werd er door het Centraal Fonds en de ambtenaren wel degelijk heel serieus naar gekeken. Daar werden die 60 mensen ook voor ingehuurd over wie wij het net hadden, over wie ik leerde van de heer Mulder. Mag ik u voor mijn informatie één wedervraag stellen? U zegt dat de banken hun twijfels begonnen te krijgen. Wanneer was dat precies?

De **voorzitter**: Dat is ook in 2009 gebeurd. De oordeelsbrief is van november 2009 en de banken hebben voor november 2009 "ting, ting" aan de bel getrokken.

De heer **Van der Laan**: Ja, maar dat zijn dus de banken, die boven op hun eigen geld zitten, heel belanghebbend zijn en ook veel dichterbij zitten. Ik acht het in ons systeem nog steeds mogelijk -- daarom was het systeem dus ook niet goed, maar vooral het gedrag niet -- dat je dat als Centraal Fonds en departement op dat moment helemaal niet kon zien.

De **voorzitter**: Ja, het departement, oké. Maar het Centraal Fonds kwam met de informatie om in die oordeelsbrieven te zetten. Hadden zij op dat ogenblik niet wat meer moeten doorpakken bij Vestia, kijkend naar zo'n jaarrekening waarin dat belachelijke negatieve bedrag stond?

De heer **Van der Laan**: Misschien moet je dat achteraf zeggen, maar gaat u nu niet een klein beetje voorbij aan wat wij allemaal hebben meegekregen uit de media sinds 2012, geloof ik, namelijk dat men dingen heeft verheimelijkt? En gaan wij ook niet voorbij aan het feit dat bijvoorbeeld de commissarissen van het Waarborgfonds ... Ik heb begrepen dat de discussie is in hoeverre dat een toezichthouder is of niet, maar dat ging in ieder geval over de borgingen en was belanghebbend namens de hele sector in die zin dat het financieel niet verkeerd zou gaan.

De **voorzitter**: Nou ja, ik denk niet dat wij daaraan voorbijgaan, maar omdat wij alle actoren onderzoeken ...

De heer **Van der Laan**: Snap ik.

De **voorzitter**: ... en precieze acties en verantwoordelijkheden, komen wij dus ook bij het toezicht. Een oordeelsbrief zegt iets over een financiële situatie van een club. Er stond toch een heel dik negatief bedrag in de jaarrekening, waarvan drie banken zeiden: dit is niet goed. Ik begrijp het verschil in perceptie tussen een bank enerzijds en wellicht het Centraal

Fonds en het ministerie anderzijds, maar ik denk wel dat het een gerechtvaardigde vraag is: hadden ze de tandjes niet eventjes iets meer erin moeten zetten? Daarom stel ik hem ook aan u, want u was op dat moment minister.

De heer **Van der Laan**: Ik betwist dat ook niet. Als uw vraag zo mag worden opgevat dat u zegt "dit laat achteraf toch zien dat er meer was dan waar het ministerie en het Centraal Fonds de vinger op hebben gelegd", dan kan ik u onmogelijk tegenspreken.

De **voorzitter**: Nee, u geeft een helder antwoord, dus eh ...

De heer **Van der Laan**: Maar hier heeft verheimelijking een rol gespeeld. Ik weet nog dat iedereen in ieder geval zei dat hij stomverbaasd was toen dat naar buiten kwam in -- wat was het? -- begin 2012 of 2011. In ieder geval, dat het helemaal scheef kon groeien, is achteraf nooit meer te betwisten.

De **voorzitter**: Ja. Ik ga toch even door, mijnheer Van der Laan. We krijgen iets later een corporatieronde; zo noem ik het maar even. In 2009 zijn er allerlei accountmanagers van uw ministerie, ik dacht 100. In ieder geval voeren ze 100 gesprekken met individuele corporaties. Dus accountmanagers van het ministerie gaan het veld in naar de corporaties toe. Was dat een initiatief van u?

De heer **Van der Laan**: Was dat in het kader van de inzet van de VROM-Inspectie? Had het daarmee te maken?

De **voorzitter**: Nee, we hebben de oordeelsbrieven. Om tot informatie te komen, dus niet alleen sec bureau-informatie via bijvoorbeeld het CFV, constateren wij dat er vanuit het ministerie ook plotseling mensen het veld ingaan.

De heer **Van der Laan**: Ja, daar heb ik wel iets mee te maken gehad, want we hadden op dat moment al genoeg incidenten om een heel pakket aan

maatregelen te willen treffen. Daar hoorden themaonderzoeken bij. Dat heb ik zo genoemd in de brief waarin ook de VROM-Inspectie werd genoemd. Dat was dan op basis van een analyse, zoals dat ook gebeurd was in de zorgsector, in de zin van: waar zitten nou de risico's in de corporatiesector? Nou, er waren er een aantal geïdentificeerd. Daar hebben wij mensen op uitgestuurd om die risico's te onderzoeken. Dat zou dat kunnen zijn.

De **voorzitter**: Dat was eigenlijk mijn vraag aan u: wat was nou de ...

De heer **Van der Laan**: Maar ik weet dat dus niet meer, mijnheer Van Vliet.

De **voorzitter**: ... want het paste totaal niet in de filosofie om die mensen het veld in ...

De heer **Van der Laan**: Nee, sorry. Ik weet het dus niet heel precies meer, maar in dat hele pakket zijn ontzettend veel dingen gebeurd. Er is een meldpunt geopend. Wij hebben heel veel meldingen gekregen. De VROM-Inspectie is gaan kijken. Er zijn themaonderzoeken gedaan. Dit kan in het kader van die themaonderzoeken zijn gebeurd, maar ik weet het gewoon niet meer precies.

De **voorzitter**: Op een gegeven moment bent u ook weer weg als minister. Dan neemt de heer Van Middelkoop de zaken even waar, als ik het zo mag noemen. Hij doet dat niet al te lang. Hij rapporteert ook over die jaarlijkse corporatieronde, dat rondje waarbij mensen het veld ingaan naar de corporaties. Dat doet hij dus in een brief. Dat soort brieven is nieuw op dat ogenblik. Had u zelf, toen u nog minister was, wel de bedoeling om de bevindingen van zo'n rondje in een brief te gaan rapporteren aan de corporaties?

De heer **Van der Laan**: Ja, volgens mij werd ook beloofd aan de Kamer om dat te doen. Dat was bijna standaard. Ik herinner mij dat ook bij die integriteitsonderzoeken is beloofd een nulmeting te doen. Dat was een verzoek vanuit de Kamer. Dat zouden wij jaarlijks gaan doen. Dat is uiteraard

bedoeld om door te geven aan de Kamer. Dat zal hierbij ongetwijfeld ook de bedoeling zijn geweest, maar nu speculeer ik.

De **voorzitter**: Wat ...

De heer **Van der Laan**: Misschien mag ik u nog het volgende zeggen? Dat is bijna op metaniveau. In ieder geval in de tijd dat ik minister was, was er in mijn ogen voortreffelijk overleg tussen de minister en de Kamer. Ik kan mij werkelijk niets herinneren wat ik niet kon delen met de Kamer. Ja, misschien was er een strafrechtelijk onderzoek waarover ik niet mocht praten, maar niet op het niveau: hoe is de stand der dingen in de volkshuisvesting?

De **voorzitter**: Akkoord. Als de heer Van Middelkoop weggaat, komt minister Donner. Die schaft het corporatierondje met die bijbehorende brief daarna vrij snel af, maar hij rapporteert in de oordeelsbrief, om daar weer even op terug te pakken, wel heel nadrukkelijk over de nevenactiviteiten van Vestia. Daar wordt onder andere in genoemd: het project Koepoort (hotel en garage) in Delft, een gezondheidscentrum in Eindhoven, Parkstad (school, winkels, kantoren, horeca) in Rotterdam en de MediMall (multifunctioneel zorgcomplex) in Rotterdam. Er zijn een heleboel van die dingen die als nevenactiviteit opvallen. Die dingen liepen al een behoorlijke tijd, ook toen u nog minister was. Hoe kan het dat dit soort nevenactiviteiten van Vestia in uw tijd nog niet is komen bovendrijven?

De heer **Van der Laan**: Specifiek van Vestia weet ik het niet, maar nevenactiviteiten waren gereguleerd. Dat was, zeg maar, duwen. Die corporaties zochten de grenzen. Dan had je een toetsteam op het ministerie, dat keek of iets ordentelijk was en paste binnen het beleid.

De **voorzitter**: U kende die toetsgroep wel?

De heer **Van der Laan**: Nou, niet persoonlijk, maar ik wist dat zo'n toets gebeurde. Ze kwamen ook weleens naar mij toe en dan zeiden ze: corporatie X of Y ...

De **voorzitter**: Mevrouw Vogelaar kende die hele toetsgroep niet, dus ik vraag voor de zekerheid even aan u of u van het bestaan ervan wist.

De heer **Van der Laan**: Ja, ja, want dan kwam er iemand bij je binnen die zei: nu speelt dit of dat en dat verhoudt zich moeizaam tot het BBSH of welke richtlijn ook. En dan moest je wat doen.

De **voorzitter**: Ik geef het woord nog even aan collega Bashir.

De heer **Bashir**: Mijnheer Van der Laan, ik wil nog even ingaan op uw opmerking over heimelijke dingen die later zijn gebeurd. De voorzitter had het over het jaarverslag 2008. Daarin staat gewoon dat de derivatenportefeuille van Vestia een negatieve marktwaarde had van 762 miljoen euro. Kunt u uitleggen wat u bedoelt met "heimelijk", want dit was toch gewoon openbaar?

De heer **Van der Laan**: Ja, maar ik geloof dat in die tijd, zo heb ik althans recentelijk uit de media naar aanleiding van deze enquête begrepen, noch bij de commissarissen van Vestia, noch bij het Waarborgfonds -- in ieder geval niet bij de commissarissen in het Waarborgfonds -- bekend was welke omvang het uiteindelijk kreeg, welke risico's daarbij werden gelopen. Die grote klap bij Vestia, die wij allemaal hebben mogen meemaken -- ik koppel het aan 2012, maar waarom ik dat doe, weet ik niet -- kwam pas in 2012 naar voren. Mensen zijn daar dus niet transparant over geweest.

De heer **Bashir**: Dan hebt u het over de periode daarna, maar u was minister. Onder uw verantwoordelijkheid waren iets van 60 ambtenaren aan het werk. Die lazen de jaarverslagen. Vervolgens staat in het jaarverslag van de grootste woningcorporatie van Nederland dat zij een derivatenportefeuille heeft die flink onder water staat. Dan moet daar toch een opmerking over worden gemaakt?

De heer **Van der Laan**: Maar dat is toch een heel ander bedrag dan het bedrag waarop het uiteindelijk is misgegaan? Er is toch juist een discussie geweest tussen Vestia en het Waarborgfonds over dit probleem, namelijk hoeveel er onder water stond en hoeveel er geborgd kon worden? Dat zeg ik met de wetenschap van achteraf.

De heer **Bashir**: U zegt: die wetenschap hebben wij achteraf. U hebt het ook over verschillende bedragen, over hoe het gelopen is, maar ons gaat het erom dat bepaalde banken die wel ingegrepen hebben, deze signalen wel hebben opgepakt en uw 60 ambtenaren niet.

De heer **Van der Laan**: Maar misschien wisten mijn 60 ambtenaren het niet, net zomin als het Centraal Fonds, net zomin als het Waarborgfonds, net zomin als de commissarissen van Vestia. Dat is volgens mij een kijkrichting die veel oplevert in termen van: zijn ze transparant geweest of is het verheimelijkt? Hierbij speelt ook de kwestie dat bepaalde contracten die ze hadden gesloten, hun zogenaamd zouden hebben verhinderd om de informatie te delen met het Waarborgfonds of met anderen. Dit is allemaal heel complex. In ieder geval, toen ik in de krant las dat er een uit de hand gelopen derivatending was, ben ik net als de rest van Nederland van mijn stoel gevallen.

De heer **Bashir**: Nee, dat is begrijpelijk. Ik begrijp dat u de periode daarna erbij wilt halen, maar ik wil even terug ...

De heer **Van der Laan**: Ik wil niks erbij halen, maar ik had toen ...

De heer **Bashir**: U was toen minister.

De heer **Van der Laan**: Ja.

De heer **Bashir**: U had op het ministerie 60 mensen die met jaarverslagen aan de gang gingen.

De heer **Van der Laan**: Die 400 jaarverslagen lezen, ja.

De heer **Bashir**: In het jaarverslag van Vestia stond gewoon dat haar derivaten een negatieve marktwaarde hadden: 762 miljoen.

De heer **Van der Laan**: Ja.

De heer **Bashir**: Dat was aanleiding voor de banken om vervolgens te bekijken wat daar aan de hand was. ING zei de kredietrelatie op. ABN AMRO zei: wij doen geen zaken meer met Vestia, want wij willen de risico's beperken. Maar die 60 ambtenaren op uw ministerie hebben daar dus volledig overheen gelezen?

De heer **Van der Laan**: Nee, dat mag u zo niet zeggen, want u stelt nu de wetenschap die die 60 ambtenaren hadden, gelijk met de wetenschap die de banken hadden. Reeds daar haak ik af. Het kan zijn dat die banken veel meer weten dan u nu weet. Dat kunt u misschien uitvinden, maar of dat zo is, of dat klopt, weet ik niet. Ik weet ook niet wat die banken gedaan hebben en welke mogelijkheden de banken hadden om vervolgvragen te stellen en een en ander boven tafel te krijgen. Ik ben zeer nieuwsgierig naar wat u allemaal gaat bevinden en gaat rapporteren, maar als in uw vraagstelling ligt dat die 60 ambtenaren dat hadden kunnen doen, dan zeg ik alleen al bij gebrek aan wetenschap: nee, dat betwist ik. Maar ik heb meer dan een gebrek aan wetenschap om het betwisten, want ik weet ook van verheimelijking en de schrik die de directe betrokkenen hadden. U hebt hier het WSW op deze stoel gehad. Dat was de club die de leningen borgde, die er dus voor instond als het misging, die moest betalen als het misging.

De heer **Bashir**: Maar ik wil het toch even beperken tot de ambtenaren op het ministerie van Binnenlandse Zaken.

De heer **Van der Laan**: Ja, en die zit ik te verdedigen.

De heer **Bashir**: Het jaarverslag 2008 is niet alleen op uw voormalige ministerie gelezen maar ook bij het CFV. Mijnheer Van der Moolen was hier. Hij verklaarde voor onze commissie dat hij wel scherper had kunnen zijn op het jaarverslag van Vestia over 2008, dat hij daar dus niet scherp genoeg op was. U zegt: ik verdedig mijn ambtenaren, maar u was uiteindelijk ministerieel verantwoordelijk. Daarmee verdedigt u dus ook uzelf. Dan is mijn vraag: had u zelf dan ook niet scherper moeten zijn, zoals de heer Van der Moolen hier heeft verklaard?

De heer **Van der Laan**: Ik vind het goed dat de heer Van der Moolen dat zegt. Dat vind ik alleen maar te waarderen. Wij hadden het in het begin over de drie aspecten van volkshuisvesting: geld en integriteit en ook rapporteren. Dat deden ook de ambtenaren daarachter, daarna. Misschien kun je zeggen: als je met de wetenschap van nu terugkijkt, had dat gegeven aanleiding moeten zijn tot meer onderzoek. Dat sluit ik niet uit. Dan kom je vervolgens bij de minister die daarvoor verantwoordelijk is. Tja, die is nu wel vier jaar weg, maar dat kan ik dan ook niet uitsluiten. Maar in uw vraagstelling koppelde u een paar dingen aan elkaar: de wetenschap van die banken en de wetenschap van die ambtenaren. Daar maak ik wel bezwaar tegen, maar u snapt nu dat ik het ...

De heer **Bashir**: Maar -- voordat ik het woord teruggeef aan de voorzitter -- wij hebben het gewoon over het jaarverslag. Dat is een openbaar stuk. Als in het jaarverslag staat dat de derivatenportefeuille een negatieve marktwaarde heeft van 762 miljoen, is dat dan geen aanleiding om daar nog eens extra naar te kijken? U zegt: er zijn heimelijke dingen gebeurd. Maar ik kan dat niet aan elkaar koppelen.

De heer **Van der Laan**: Kijk, de marktwaarde op dat moment -- u zei het zelf al: het is de grootste corporatie van Nederland met 90.000 huizen, als ik het mij goed herinner -- hoeft op dat moment niet eens een schrik te zijn. Wat er gebeurd is, is dat de marktwaarde veel negatiever bleek te worden. Dan moet je de producten kennen, de afspraken kennen enzovoorts. Als ik niet na vijftien maanden zou zijn afgetreden maar nog een paar maanden minister

zou zijn geweest, dan had ik een heel andere conclusie getrokken, als u begrijpt wat ik bedoel. Op feitelijk niveau kan ik nu niet erkennen dat de ambtenaren beter hadden kunnen weten. Dus dat ze hadden kunnen weten dat het uiteindelijke debacle er toen al aan zat te komen, houd ik af. Maar welke conclusie ik getrokken had als het zich had gerealiseerd, is een heel ander verhaal. Snapt u wat ik bedoel?

De **voorzitter**: Om te voorkomen dat we de discussie alleen maar over uw ambtenaren laten gaan ...

De heer **Van der Laan**: Nee, dan heb ik het dus juist over mijzelf.

De **voorzitter**: Nee, prima, maar het gaat ons er niet om wat ambtenaren wel of niet precies te verwijten valt. Het gaat ons erom dat je een, ik noem het: astronomisch negatief bedrag ziet. Als je verder kijkt, dan blijkt het te gaan om derivaten die niks te maken hebben met het afdekken van een renterisico. Er werd gespeculeerd op rentestanden bij Vestia. Daar komt dat negatieve bedrag uit voort. Wat is vervolgens -- daar gaat ons natuurlijk om -- de waarde van die oordeelsbrieven als in die oordeelsbrief letterlijk staat: uw financieel beheer leidt ertoe dat uw financiële voortbestaan is gewaarborgd? Dat klinkt supertegenstrijdig. Dus daaraan koppel ik de vraag: wat is de waarde van zo'n oordeelsbrief?

De heer **Van der Laan**: Maar die vraag hebt u mij daarstraks gesteld. Daar heb ik al van gezegd: die waarde is dus heel gering. Als het systeem je immers niet in staat stelt om dat volledig te beoordelen, dan moet je zo'n zin dus eigenlijk niet schrijven, want het zegt zo weinig. Dat is wat ik nu zeg. Als ik daar als minister een paar jaar later mee geconfronteerd werd, had ik misschien wel consequenties verbonden aan de erkenning dat u gelijk hebt dat zo'n brief heel weinig zegt en dus eigenlijk niet had moeten worden geschreven. Daar ben je immers verantwoordelijk voor.

De **voorzitter**: Goed. Dit thema sluit ik even met u af. Wij gaan door met de heer Mulder.

De heer **Mulder**: Mijn collega Van Vliet noemde al kort de nevenactiviteiten van de corporaties. De toetsing op nevenactiviteiten was een van de onderdelen van het volkshuisvestelijk toezicht. U stuurt op 24 juli 2009 een brief naar de Kamer waarin u voorbeelden geeft van nevenactiviteiten die in het verleden al dan niet werden toegestaan. U noemt onder andere de nevenactiviteiten van Servatius en Woonbron. Het gaat om nevenactiviteiten in de jaren daarvoor, zeg maar tot 2009. Waarom stuurde u die brief eigenlijk?

De heer **Van der Laan**: Dat weet ik niet meer. Staat dat niet aan het begin van de brief? Meestal staat daar iets in de trant van "als vervolg op mijn toezegging".

De heer **Mulder**: Ja, in uw junibrief schrijft u dat u nog een brief zult sturen over nevenactiviteiten. Ons is echter niet duidelijk waarom u dat doet. Maar voordat ik op dat punt inga: hebt u nog een reactie van de Kamer gekregen op die brief?

De heer **Van der Laan**: Op welke brief doelt u?

De heer **Mulder**: Op de brief over de nevenactiviteiten, dus de brief van 24 juli 2009 waarin u een overzicht geeft van de nevenactiviteiten die in de jaren daarvoor al dan niet zijn goedgekeurd.

De heer **Van der Laan**: Dat weet ik niet meer, maar ik weet wel dat er heel vaak is gesproken over incidenten. Ik wil niet zeggen dat ik wekelijks naar de Kamer moest, maar ik moest vaak naar de Kamer. Als er zo'n incident was, werd daarover doorgepraat. Ik herinner mij niet meer of er een apart algemeen overleg is geweest over deze brief.

De heer **Mulder**: Nee. De brief is niet behandeld. De heer Depla zei: we hebben de brief niet behandeld, want we hadden er vertrouwen in dat de

minister dat met die nevenactiviteiten wel zou oplossen. Hij is dus niet behandeld.

De heer **Van der Laan**: Dat zou kunnen.

De heer **Mulder**: Maar in de brief schrijft u: in de loop van de tijd is de definitie van aanvaard maatschappelijk vastgoed uitgebreid. Deze beweging is in lijn met het in de afgelopen jaren gegroeide besef dat voor een goed woon- en leefklimaat naast goede woningen ook goede voorzieningen op deze terreinen van belang zijn. De koppeling met het eigen woningbezit van corporaties is daarbij steeds meer losgelaten.

Wat is uw oordeel over het feit dat het taakveld van corporaties eigenlijk steeds meer is uitgebreid? Wij halen dat namelijk niet uit de brief. Het is een heel feitelijke brief.

De heer **Van der Laan**: Dat is niet verkeerd.

De heer **Mulder**: Nee, dat kan, maar de brief bevat geen opvatting hierover. Vond u het een goede zaak dat de definitie van aanvaard maatschappelijk vastgoed is uitgebreid?

De heer **Van der Laan**: Die opvatting kunt u wel teruglezen in de brief van 12 juni, want in die brief ging het over dit soort dingen. Het ging daarin over vragen als: wat is het domein en wat moet het taakveld zijn? Ik kan het ook nu nog reproduceren. Een van de dingen die goed zijn aan de corporaties, is dat ze kunnen helpen bij het ontwikkelen van maatschappelijk vastgoed. U weet hier natuurlijk allemaal wat dit is, maar voor wie het niet weet: maatschappelijk vastgoed is bijvoorbeeld het bouwen van een heel goede school in een heel arme wijk in Nederland. Je mag dan alleen het gebouw beheren. Je mag je niet bemoeien met de inhoud. Zo'n school kan echter hét verschil maken bij de vraag of het in die buurt integratie wordt of segregatie. Ik heb diverse van dit soort scholen gezien, en ik vind dat op zich heel goed. Ik vind het niet alleen geen probleem; ik vind het heel goed.

De heer **Mulder**: Ja, u was dus voor deze ontwikkeling waarbij de definitie wat uitgebreider werd? Ja, dat kan best hoor.

De heer **Van der Laan**: Ja, als het maar aan twintig andere voorwaarden voldeed. Het mocht een corporatie niet in solvabiliteits- of liquiditeitsproblemen brengen. Ze mochten zich niet gaan bemoeien met wat daarbinnen gebeurde. Ze mochten geen leraren gaan betalen. Het gebouw als zodanig vond ik echter wel horen bij het taakveld, ja.

De heer **Mulder**: Lag er wet- en regelgeving ten grondslag aan de uitbreiding van die definitie?

De heer **Van der Laan**: Ja, maar dat is in de loop van de tijd geëvolueerd en dat was ook een beetje afhankelijk van politiek, hè ...

De heer **Mulder**: Ja?

De heer **Van der Laan**: ... van hoe men aankeek tegen corporaties.

De heer **Mulder**: We hebben het beeld dat het niet zo zeer in wet- en regelgeving werd vastgelegd, maar dat er -- en dat was een nieuwe term voor ons -- sprake was van bewegend toezicht.

De heer **Van der Laan**: Dat is een omineuze term.

De heer **Mulder**: De heer Schaap en de heer Van Giessen gebruikten die om te zeggen dat je eigenlijk per aanvraag bekeek of het paste en dat je gaandeweg jurisprudentie ontwikkelde.

De heer **Van der Laan**: Dat kan praktisch zijn.

De heer **Mulder**: Terwijl toezicht normaal gesproken inhoudt dat je een norm hebt en dat het "ja" of "nee" is. De norm is echter niet hard.

De heer **Van der Laan**: Dat heeft dan risico's. Ik ben het met u eens als u dat bedoelt met uw vraag. Een van de voornemens die ik had als minister was om dat strakker te reguleren. De afspraken moesten gewoon helder zijn. Een corporatie moest kunnen voorspellen wat het departement ergens van zou vinden.

De heer **Mulder**: Ik begrijp wat u bedoelt. Ik kom daar zo op terug. In de brief die ik noemde, worden voorbeelden genoemd van projecten die eerst worden afgewezen en later worden goedgekeurd: het Lloyd Hotel in Amsterdam dat u wellicht bekend is, de Campus Maastricht en de museumpannen in Leeuwarden. Als iets eerst wordt afgekeurd en daarna goedgekeurd, wat zegt dat dan over het precies afbakenen van de grens?

De heer **Van der Laan**: Nou, er zijn er een boel afgekeurd die afgekeurd bleven. In ieder geval heb ik er zelf een paar afgekeurd. Het kan echter zijn dat de opzet van een project veranderde naar aanleiding van de afkeuring en de argumenten daarbij of dat er aan randvoorwaarden werd voldaan. Ik vind het dus moeilijk om daar in zijn algemeenheid iets over te zeggen. Een departement moet natuurlijk ook niet alleen star zijn. Een departement moet de waarde waartoe het bestaat dienen zonder dat het maatschappelijke ondernemers nu in elk opzicht ... Dan kom je weer terug in de kozijntijd, toen het departement nog voorschreef welke ... U snapt waarschijnlijk wel wat ik bedoel.

De heer **Mulder**: Ja, maar de kozijntijd was heel extreem. We zien hier dat wat levend of bewegend toezicht werd genoemd ook het volgende uitlokt. Als de toetsgroep zegt: we hebben levend toezicht, dus die norm staat niet vast en we zijn bereid om elke toestemming voor een nevenactiviteit in behandeling te nemen; een nevenactiviteit kunnen we niet goed definiëren, dus we definiëren een nevenactiviteit als iets wat lijkt op een nevenactiviteit. Loop je dan niet het risico dat je allerlei risicovolle projecten aanmoedigt, omdat iedereen maar probeert om, zoals u ook al zei, de grenzen van het BBSH op te zoeken?

De heer **Van der Laan**: Ja, maar ik heb in die vijftien maanden juist geprobeerd om deze initiatieven te reguleren zonder ze allemaal te willen doodslaan. Ik heb daarbij geprobeerd om de beoordeling of iets wel of geen kans maakte voorspelbaar te laten zijn.

De heer **Mulder**: Hoe hebt u dat dan gedaan? Want we zien dat er in uw tijd ook zaken worden goedgekeurd als de Beurs van Berlage, het sponsoren van Parkpop -- dat is een concert in Den Haag-- en het REM-eiland.

De heer **Van der Laan**: Ik weet niet of het REM-eiland in mijn tijd is goedgekeurd.

De heer **Mulder**: Dat was 2008/2009. Maar goed, kunt u vertellen wat u hebt gedaan om de regels scherper te maken?

De heer **Van der Laan**: Dat was onder andere een van de onderwerpen waarop uitvoerig wordt ingegaan in de brief van juni 2009. U moet weten dat ik elke maandag op wijkbezoek ging, want ik was naast minister voor Integratie en Inburgering, ook minister voor Wijken. Ik vond dat heel prettige dagen vanwege de contacten die ik had met de mensen die daar wonen, de mensen van de corporaties en de wethouders. Zo kreeg je ook een beetje een beeld van de veelkleurigheid van dat palet. Je zag dus iets wat je logisch vond en je zag ook dingen die je minder logisch vond. Ik vertelde u net over die school. Die school heet De Wereld op Zuid en zou zelfs van Vestia of Woonbron kunnen zijn. Ik weet dat even niet meer. Het was voor mij echter fenomenaal om in de armste buurt van Nederland de mooiste school van Nederland te bouwen. Dat past binnen het taakveld en binnen het maatschappelijk vastgoed. Ik zag echter ook dingen waarvan ik dacht: o, is dat de bedoeling van de corporatiesector; daar moeten we meer van weten. Je kwam het hele palet tegen en je wist dus dat dit duidelijker moest worden gereguleerd. Dat was dus om dezelfde reden als u noemde.

De heer **Mulder**: Ja, dat wist u dus, maar hoe moest dat precies?

De heer **Van der Laan**: Ja, kijk ...

De heer **Mulder**: Want we hadden de toetsgroep al.

De heer **Van der Laan**: Ja, maar daar moest meer duidelijkheid over komen. Er zat gekkigheid bij, maar dat ...

De heer **Mulder**: Ja, dat zijn uw woorden.

De heer **Van der Laan**: Nou ja, u lijkt dat te vinden, maar ik vond dat ook.

De heer **Mulder**: Ik probeer nog neutraal te blijven. Maar de vraag is: wat doet de ...

De heer **Van der Laan**: Het hangt ook af van de omvang van zo'n risico. Ik kom van een advocatenkantoor en bij ons was een nevenactiviteit een sneeuwpanter in Artis, want die hoorde echt niet tot de corebusiness van een advocatenkantoor. Het ging dan echter om iemand die heel hard werkte en die had gezegd: zullen we ook eens een keer een sneeuwpanter doen? Nou, dat kost €1.000 en dat doe je. Je hebt echter heel andere criteria als het gaat om een miljoeneninvestering. Je doet weleens ... Ik bedoel: gekkigheid moet je dus ook nuanceren. Het departement moet zich er überhaupt niet mee willen bemoeien als een corporatie ergens een keer €1.000 aan uitgeeft.

De heer **Mulder**: En in uw beleidsbrief van 2009 schrijft u dus dat u het beter wilt afkaderen?

De heer **Van der Laan**: Ja.

De heer **Mulder**: We hadden het zojuist over Vestia. Uit eerdere verhoren en uit het rapport van de Rekenkamer van begin vorige maand blijkt dat nevenactiviteiten niet altijd gemeld worden. Dat is lastig, want je moet toestemming geven voor nevenactiviteiten, maar als ze niet worden gemeld, dan valt daar echt een gat, hè. Wist u daarvan?

De heer **Van der Laan**: U hebt gelijk over het feit dat het gebeurde. Je kwam er pas achter als je ergens toevallig op stuitte of als het in de media kwam. Het is dus gewoon stout om het niet te melden.

De heer **Mulder**: Het is stout.

De heer **Van der Laan**: Ja, dat is wel ongeveer de vriendelijkste manier om het te omschrijven.

De heer **Mulder**: Wat hebt u eraan gedaan om dat vervolgens tegen te gaan en om ervoor te zorgen dat nevenactiviteiten wel werden gemeld?

De heer **Van der Laan**: Ik wil niet steeds verwijzen naar die brief, maar die zit vol met pogingen om daar transparantie over te krijgen, onder andere over de accountability. Wie was er verantwoordelijk voor als dit niet werd gedaan en als daar schade uit voortvloeide op wie kon je die dan verhalen? Ik wil u en uw toeschouwers niet lastigvallen door de brief nu voor te gaan lezen, maar in die brief kunt u over veel maatregelen lezen die bedoeld waren om dat boven water te krijgen.

De heer **Mulder**: Tot slot. Hoe controleerde u of winsten die gemaakt werden uit nevenactiviteiten ten goede kwamen aan de kernactiviteiten van een corporatie? Hoe controleerde u of dat geld niet weglekte?

De heer **Van der Laan**: Hoe dat gecontroleerd werd, heb ik zo niet paraat, maar dat moest natuurlijk gecontroleerd worden. U doelt nu toch op de commerciële nevenactiviteiten?

De heer **Mulder**: Ja.

De heer **Van der Laan**: We hebben het zonet even gehad over het toezicht. Dit is een van de redenen waarom toezicht zo belangrijk is, want als iets complexgewijs wordt verkocht en je kunt het niet eens terugvinden in de

stukken, dan kan zo'n winst gemaakt zijn zonder dat die bekend is. Ook een verlies kan op die manier worden weggeschreven. Er waren daarom regels om dat te melden. Bij verschillende incidenten is gebleken dat dit niet altijd gebeurde. Dat werd dan omschreven als "een risicogebied". De VROM-Inspectie ging daarop af. We zouden daar dus regels voor maken. Helaas moesten daar regels voor worden gemaakt.

De heer **Mulder**: Dank.

De heer **Van der Laan**: Graag gedaan.

De **voorzitter**: Het woord is aan mevrouw Hachchi.

Mevrouw **Hachchi**: Mijnheer Van der Laan, voordat ik verder inga op Woonbron en het stoomschip de Rotterdam, kom ik nog heel even terug op de antwoorden die u zonet gaf op vragen van mijn collega Mulder. Ik kom op basis daarvan tot de conclusie dat of iets wel of niet als nevenactiviteit mag, afhangt van wat u logisch vindt. U bent natuurlijk jurist. Vindt u dit nou een manier waarop handhaving zou moeten werken?

De heer **Van der Laan**: Nee, maar dan heb ik mij heel ongelukkig uitgedrukt, en daar houd ik het graag op, of u hebt mij verkeerd begrepen.

Mevrouw **Hachchi**: Dan mag u nog een keer formuleren.

De heer **Van der Laan**: Ik heb niet gezegd dat "logisch" het officiële criterium is. Je hebt daar inhoudelijke regels voor. Van sommige concrete casussen zeg je dan: het is logisch dat het gebeurt, want het past binnen de inhoudelijke regels. Van andere zeg je: nou ja, maar hoe kan dat? Zo bedoelde ik het woord "logisch".

Mevrouw **Hachchi**: Maar daar zit dus wel een afweging in. U zegt dat er regels voor zijn, maar dat u tegelijkertijd nevenactiviteiten zag langskomen

waarbij u toch de afweging maakte of het logisch was of niet. Mijn vraag of je op die manier kunt handhaven blijft dan toch staan, mijnheer Van der Laan.

De heer **Van der Laan**: Ja, maar ik gebruik "logisch" niet als criterium. Ik gebruik "logisch" als een woord voor ... Bij sommige dingen zie je a prima vista dat het erbinnen past. Ik noemde dat logisch. Over andere dingen heb je twijfels en over weer andere dingen denk je dat die er eigenlijk buiten moeten vallen. Dat is aan de hand van de inhoudelijk criteria.

Mevrouw **Hachchi**: En hoe bepaalde u bij dingen waarover u twijfelde wat dat de doorslag gaf?

De heer **Van der Laan**: Nou, daar wil je dan meer van weten. Je kijkt dan bijvoorbeeld naar de omvang van het bedrag dat ermee gemoeid is. Kijk maar naar de leefbaarheid, als ik dat voorbeeld mag geven. Het hebben van een conciërge is al heel lang sous-entendu of aanvaard. Als die conciërge ook iets doet om de bewoners zich beter of veiliger te laten voelen, zit dat dicht genoeg bij het wonen om te kunnen zeggen dat dit kan.

Mevrouw **Hachchi**: Maar het gaat voornamelijk om de voorbeelden die niet voor de hand liggen. Ik denk dat we het snel eens zijn over zo'n conciërge, maar het gaat ook ...

De heer **Van der Laan**: Ja, maar ik gaf dat ook als voorbeeld van iets wat ik daarnet logisch noemde, mevrouw Hachchi. We zijn het dus met elkaar eens dat het afhankelijk is van ... Je moet dan toetsen aan de regels die daarvoor bestaan en op basis daarvan kun je tot het oordeel komen dat het heel erg logisch is. Aan de andere kant van het spectrum zitten voorbeelden die je niet logisch vindt en waarvan je denkt: hier is het overspannen; dit is geen wonen, leefbaarheid of maatschappelijk vastgoed meer, maar dit is gewoon vreemd.

Mevrouw **Hachchi**: Maar, als ik u zo begrijp, waren de regels naar uw mening goed genoeg?

De heer **Van der Laan**: Nou, de regels konden preciezer en daartoe is dus een aanzet gegeven in die brief. Ik weet niet hoe het daarna met de wet gegaan is, maar de sector en Nederland hadden recht op preciezere regels.

Mevrouw **Hachchi**: Preciezere regels.

De heer **Van der Laan**: Ja.

Mevrouw **Hachchi**: Ik ga met u verder spreken over Woonbron en het stoomschip de Rotterdam. Woonbron krijgt in 2008 een aanwijzing van de minister om een oplossing te zoeken voor de financiering van het stoomschip en om de verkoop van haar commerciële aandeel in het schip, dat 80% bedroeg, te gaan verkopen. Eind 2008 hebt u een gesprek met de raad van commissarissen van Woonbron. Hoe verliep dat gesprek?

De heer **Van der Laan**: Was dat mijn eerste gesprek? Ik vraag dit even ...

Mevrouw **Hachchi**: Dat was het gesprek met de raad van commissarissen, eind 2008.

De heer **Van der Laan**: Mijn eerste gesprek dus, want ik heb twee of drie keer met de raad van commissarissen gesproken, meen ik. Dat was een stevig gesprek, omdat toen -- dat was heel kort na het Kamerdebat over Woonbron over dat schip -- duidelijk was dat er heel veel moest gebeuren om te voorkomen dat dit schip als project ten onder ging. Dat was het onderwerp van het gesprek en ik vond de raad van commissarissen daarin niet erg receptief.

Mevrouw **Hachchi**: Wat bedoelt u daarmee?

De heer **Van der Laan**: Ik herinner me dat de voorzitter van de raad van commissarissen toen hij zijn opinie over het Kamerdebat gaf daarin in ieder

geval de woorden "waan van de dag" gebruikte. Ik vond dat uitermate ongepast, want er was een groot probleem.

Mevrouw **Hachchi**: Dus het was wel een stevig gesprek, ook van uw kant, als dat soort termen vallen?

De heer **Van der Laan**: Ja, en ik denk dat ik in dat gesprek ook heb besproken dat die aanwijzing er zou komen en hoe die eruit zou zien. Ik weet het niet meer helemaal, maar heb ik toen al niet meteen een toezichthouder de kant van Woonbron opgestuurd? Was dat toen al?

Mevrouw **Hachchi**: Ja, de heer Zwarts.

De heer **Van der Laan**: Ja, het was dus gewoon geen prettig gesprek.

Mevrouw **Hachchi**: De heer Zwarts heeft in zijn verhoor het woord "pislink" gebruikt. Hij zei dat u pislink was tijdens dat gesprek, maar dat heeft dus te maken met het feit dat de raad van commissarissen niet zo eh... receptief was?

De heer **Van der Laan**: Ja, sorry voor dat woord. Dat is het tweede logische woord waar ik nu spijt van heb. Ik bedoel daarmee: ontvankelijk. Ik weet echter niet of de heer Zwarts bij het gesprek aanwezig was, want ...

Mevrouw **Hachchi**: Hij is daar wel bij aanwezig geweest, ja.

De heer **Van der Laan**: Oké, dat was ik vergeten. Maar hoe vindt u het dat een woningcorporatie die, op dat moment naar ik meen op een verlies van twee honderd zoveel miljoen afkoerst, de heel erge zorgen die de Kamer zich daar over maakt, bestempelt als "waan van de dag"?

Mevrouw **Hachchi**: Welke afspraken maakte u met de raad van commissarissen in dat eerste gesprek?

De heer **Van der Laan**: Die hadden te maken met het afboeken. Ze moesten een deel van het verlies gewoon officieel gaan nemen. Ze moesten verkopen. Dat hoorde bij het maken van een businesscase. Ze moesten er voor een deel uitstappen. Ze moesten Zwarts aanvaarden en het samen met hem gaan doen. Ja, er was wel een heel rijtje met dingen waar we het over moesten hebben. Misschien mag ik u nog zeggen dat Zwarts door mij het veld in is gestuurd, omdat hij een heel goede ondernemer was. Dat wist u waarschijnlijk wel. Woonbron was een heel goede volkshuisvester, waar zij ook altijd een beroep op deed, maar zij bleek in het geval van die boot een uitermate beroerde ondernemer te zijn. Ik heb de commissarissen dat dus opgedrongen en ze hebben dat ook als opdringen beleefd.

Mevrouw **Hachchi**: Dat beroerde ondernemerschap, zoals u dat noemt, van Woonbron ... De nood loopt hoog op. In februari 2009 lijkt er geen andere uitweg te zijn voor de financiering van het stoomschip dan dat het Waarborgfonds akkoord gaat met de inzet van sociale huurwoningen als onderpand voor een lening. U hebt dan een gesprek met de heer Van der Post, de directeur van het Waarborgfonds, en met de heer Van Dam, de voorzitter van de raad van commissarissen van het Waarborgfonds. Kunt u ons meenemen naar dat gesprek?

De heer **Van der Laan**: Nou, ik weet er niet veel meer van. Ik heb er onlangs in de krant iets over gelezen naar aanleiding van de enquête. Ik weet dat toen ook de kwestie speelde of het nog gedekt of geborgd kon worden. Dat zal het onderwerp toen zijn geweest.

Mevrouw **Hachchi**: U kunt zich het gesprek, de sfeer waarin dit plaatsvond en hetgeen daarin vanuit het Waarborgfonds op tafel kwam, niet voor de geest halen?

De heer **Van der Laan**: Ik heb dat daarnet al even gezegd toen het over Vestia ging: ik zag het Waarborgfonds als een soort toezichthouder op het geld gelet op zijn taak, namelijk het borgen van de leningen van alle

corporaties. Dan ben je in mijn ogen een toezichthouder. Ik weet niet meer zo goed hoe dat gesprek inhoudelijk ging.

Mevrouw **Hachchi**: Dan ga ik u helpen. Misschien dat uw geheugen dan een beetje opgefrist wordt. Klopt het dat het Waarborgfonds de eis op tafel legde dat de raad van bestuur van Woonbron moest opstappen?

De heer **Van der Laan**: Nee, dat herinner ik me zo niet.

Mevrouw **Hachchi**: Wat herinnert u zich dan wel van wat ze op dit punt hebben gezegd? Want u zegt: zo niet.

De heer **Van der Laan**: Niks. Ik heb wel discussies gevoerd over het voortduren van het bestuurslidmaatschap en de commissarissen, maar ik meen dat ik die discussies heb gevoerd met de Kamer en met de club zelf. Maar ik herinner me ...

Mevrouw **Hachchi**: Dat laatste klopt als het gaat om de raad van commissarissen. Uit ons onderzoek blijkt echter dat het Waarborgfonds in dat gesprek met u die eis op tafel legde, omdat het vond dat de raad van bestuur, dus niet de raad van commissarissen, maar de raad van bestuur van Woonbron, moest opstappen. Het Waarborgfonds kon pas instemmen met het onderpand als aan deze eis was voldaan.

De heer **Van der Laan**: Ik heb daar, zo zeg ik u, mevrouw Hachchi, geen herinnering aan. Ik wil u wel zeggen dat het heel goed kan zijn dat zij dat beter vonden. Ik heb in ieder geval later, want ik heb er ook nog over gesproken met de Kamer, maar misschien ook toen in dat gesprek al gezegd: wacht even, het gaat hier om heel goede volkshuisvesters en het vervelende van dit probleem is dat het juist neerslaat op de huizen en de volkshuisvesting; ze moeten zelf de troep opruimen en dat kunnen ze als geen ander omdat ze zulke goede volkshuisvesters zijn, maar dat moet dus ook. Snapt u dat dit ...

Mevrouw **Hachchi**: Ja, maar vond u daarmee de eis, waarvan uit ons onderzoek blijkt dat het Waarborgfonds die wel stelde, vanuit het perspectief van het Waarborgfonds wel passend, of blijft u bij uw woorden van zojuist dat zij daar hun eigen rotzooi moesten opruimen en dat het bestuur dus moest blijven zitten?

De heer **Van der Laan**: Ik heb dus gezegd dat ik geen herinneringen heb aan een gesprek daarover. Als dat gesprek heeft plaatsgevonden, denk ik, maar dat is speculeren, dat ik hun hetzelfde heb gezegd als bijvoorbeeld Kamerleden en de bestuursvoorzitter zelf, zo van "ruim je troep op".

Mevrouw **Hachchi**: Oké. De heer Van Dam verklaarde tijdens zijn verhoor dat er een zekere politieke uitruil is geweest naar aanleiding van dit gesprek. Ik zal dit toelichten. Toen het Waarborgfonds de beslissing had genomen om het onderpand voor Woonbron vrij te maken, heeft de heer Van Dam tegen de heer Van der Post gezegd: dit is het moment om de minister te bellen, want het Waarborgfonds zit met een ander punt dat het heel belangrijk vindt, namelijk het EMTN-programma.

Dat laatste hoeven we niet helemaal uit te diepen, maar het gaat erom dat het Waarborgfonds iets anders op de agenda had en dat toch wilde gaan gebruiken in de richting van het ministerie en van u als minister.

De heer **Van der Laan**: Ik heb dat gelezen; daar refereerde ik zonet aan. Ik herinner me niet dat ze dit gedaan hebben en ik sluit uit dat ik erop zou zijn ingegaan, want dat zijn twee totaal verschillende onderwerpen. Het is wel belangrijk dat iedereen weet wat EMTN is. Dat was een programma voor corporaties om gezamenlijk de valutamarkt op te gaan om goedkoper geld te kunnen lenen. Ik was daar op zich niet tegen, maar ik wist dat het ministerie van Financiën daar flinke aarzelingen bij had en het was gewoon niet aan de orde. Het ging om de vraag hoe we omgingen met Woonbron. Ik hield dat dus wel af.

Mevrouw **Hachchi**: Ja. In een memo die u van het ministerie kreeg in voorbereiding op de gesprekken met het Waarborgfonds kwam duidelijk naar

voren dat het Waarborgfonds dit op tafel legde om het geregeld te krijgen met het ministerie. Dat blijkt ook uit ons onderzoek. U zegt nu dat dit niet aan de orde is geweest en zeker niet in combinatie met Woonbron.

De heer **Van der Laan**: Nou, ze kunnen het wel op tafel hebben gelegd, want ik heb geen herinnering aan de wijze waarop dat gesprek is verlopen, maar ik heb daar dan op gezegd: dat is niet voor nu; je sluit eerst het agendapunt duidelijk af en daarna ga je opnieuw praten over iets anders.

Mevrouw **Hachchi**: Is dat gebeurd?

De heer **Van der Laan**: Dat weet ik dus niet.

Mevrouw **Hachchi**: Dat weet u niet.

De heer **Van der Laan**: Maar ik sluit uit -- en dat kan ik weten, want ik ken mezelf -- dat ik het met elkaar in verband heb laten brengen. Het waren gewoon twee totaal verschillende dingen. Ik heb vaak met hen over EMTN gesproken, want ik was als minister ook verantwoordelijk voor de woningproductie. De dag waarop ik aantrad, was zo'n beetje het officiële begin van de woningcrisis. Ik moest ervoor zorgen dat er gebouwd werd en dan ging het ook over dingen als EMTN. Hoe zorgen we ervoor dat ze geld hebben om tegen de crisis in toch te kunnen doorbouwen?

Mevrouw **Hachchi**: Maar voor onze commissie is het belangrijk om van u te horen dat er dus geen sprake van is geweest dat het ministerie het EMTN-programma is gaan bespreken vanwege het feit dat het Waarborgfonds dit op tafel heeft gelegd om uiteindelijk ook zijn steun te geven aan Woonbron om de financiering te regelen.

De heer **Van der Laan**: Dat sluit ik uit.

Mevrouw **Hachchi**: Dat sluit u uit.

De heer **Van der Laan**: Ja.

Mevrouw **Hachchi**: Oké. Het Waarborgfonds weigerde op grond van zijn eigen regels om sociale huurwoningen in onderpand te geven voor een commerciële lening om de tegenvallers van dat schip te betalen. Dat blijkt ook uit ons onderzoek. Is dat geen valide insteek van het Waarborgfonds?

De heer **Van der Laan**: Dat kan op zich best een valide insteek zijn, maar er was wel een probleem dat moest worden opgelost.

Mevrouw **Hachchi**: En omdat u zag dat een probleem moest worden opgelost, hebt u druk op het Waarborgfonds uitgeoefend om die regel los te laten?

De heer **Van der Laan**: U moet het woord "druk" niet gebruiken, want ...

Mevrouw **Hachchi**: U mag ook een ander woord gebruiken.

De heer **Van der Laan**: Nou, ik weet het niet. Ik heb gewoon geprobeerd om het probleem op een verstandige manier te helpen oplossen. Je hebt dan te maken met de hele omgeving daaromheen: Woonbron zelf, de huurders van Woonbron, de gemeente Rotterdam, het Waarborgfonds ...

Mevrouw **Hachchi**: Dat is allemaal helder, maar het gaat mij om het feit dat uit ons onderzoek blijkt dat het Waarborgfonds verwijzend naar de regels zegt dat het dat niet gaat doen en dat u als minister dit probleem graag opgelost ziet en dat u in die zin dan toch druk -- ik gebruik dat woord, terwijl u misschien een ander woord wilt gebruiken -- op het Waarborgfonds ...

De heer **Van der Laan**: Nou, er zit een suggestie in het woord "druk". Alsof ik hen daar tot iets oneigenlijks gebracht heb en dat heb ik niet.

Mevrouw **Hachchi**: Het waren hun regels en die waren helder.

De heer **Van der Laan**: Ja, maar hun belang was bijvoorbeeld ook dat Woonbron niet zou omvallen. Hadden we hier niet ook gezeten als Woonbron failliet was gegaan en ...

Mevrouw **Hachchi**: Maar dat is ...

De heer **Van der Laan**: Dat is wel belangrijk.

Mevrouw **Hachchi**: Ja, dat is heel belangrijk, maar hebt u dat als argument gebruikt richting het Waarborgfonds waardoor het is omgegaan en heeft gezegd: oké die regels passeren we?

De heer **Van der Laan**: Mevrouw, ik heb nu drie keer gezegd dat ik geen herinneringen aan dat gesprek heb.

Mevrouw **Hachchi**: U kunt zich daar niets meer van herinneren?

De heer **Van der Laan**: Ik kan me alleen herinneren dat ik ... Ik kan mij herinneren dat ik dat gewoon met alle partijen in het veld ... In dat krachtenveld ... Ik heb er geen herinnering aan dat er een heel groot probleem was met het Waarborgfonds, want iedereen was ervan doordrongen dat het probleem moest worden opgelost. Dat vind ik ook geen schande.

Mevrouw **Hachchi**: U kunt zich een aantal dingen dus wel herinneren, begrijp ik.

De heer **Van der Laan**: Nee, nee. U draait het... Ik zeg dat ik er geen herinnering aan heb dat dit punt op de agenda is gekomen.

Mevrouw **Hachchi**: Maar u kunt zich wel herinneren dat iedereen de ernst ervan inzag en uiteindelijk heeft meegewerkt om dit probleem op te lossen?

De heer **Van der Laan**: Maar dat was al voordat ik aantrad. De hele Kamer of heel Nederland was in de stress, omdat een woningcorporatie in gevaar kwam door een uit de hand gelopen nevenactiviteit.

Mevrouw **Hachchi**: Ik ga met u verder.

De heer **Van der Laan**: Maar u mag niet mijn conclusies trekken. Die moet ik zelf trekken.

Mevrouw **Hachchi**: Die mag u absoluut zelf trekken, maar de commissie trekt ook haar eigen conclusies.

De heer **Van der Laan**: Daar bent u voor.

Mevrouw **Hachchi**: Ja. Op 27 april 2009 dringt u aan op het vertrek van de raad van commissarissen van Woonbron. U haalde dat daarnet zelf al aan.

De heer **Van der Laan**: Sorry, welke datum noemde u?

Mevrouw **Hachchi**: 27 april 2009. Wat was de doorslaggevende reden voor u om op het vertrek van de raad van commissarissen aan te dringen?

De heer **Van der Laan**: Ik denk dat het ontzettend moeizaam ging tussen bijvoorbeeld de heer Zwarts, de door mij aanstelde externe toezichthouder en oud-directeur van Randstad,... Dat was wel een goede ondernemer. Hij was daarom ook door mij aangezocht om dat te doen. Hij gaf mij rapportages waarin stond dat het niet vlot en goed genoeg ging en dat er in de raad van commissarissen nog steeds een soort ontkennende houding was. Wat daarbij ook vermeld moet worden -- want er gebeurde natuurlijk veel -- is dat de Kamer het ook nog steeds een heel zorgelijke zaak vond.

Mevrouw **Hachchi**: Er kwam ook een Kamermotie waarin werd aangedrongen op het vertrek van de raad van commissarissen.

De heer **Van der Laan**: Er is op enig moment een Kamermotie geweest waarin, dacht ik, ook gevraagd werd om het vertrek van de raad van commissarissen.

Mevrouw **Hachchi**: Ja, die is op 23 april aangenomen door de Kamer. Op 27 april dringt u daar bij de raad van commissarissen op aan. Kwam dat door die Kamermotie? Want u haalde zelf het argument van uw eigen externe toezichthouder al aan en dat dit al reden genoeg was.

De heer **Van der Laan**: Wij waren zelf ook niet tevreden. Ik heb dat gedeeld met de Kamer en volgens mij hebben wij daar goed over gesproken. Het was toen nog een issue of het bestuur zelf ook naar huis moest. Ik heb toen, waarschijnlijk al in de Kamer, maar in ieder geval in mijn contacten met al die mensen, de positie betrokken van: het zijn slechte, zo niet waardeloze ondernemers gelet op de wijze waarop het verlies kon oplopen, maar het zijn verrekt goede volkshuisvesters; de schade van het ondernemen dreigt terecht te komen bij de volkshuisvesting, maar laat ze zelf hun eigen troep opruimen, want daartoe zijn ze in staat en dat zijn ze ook verplicht.

Mevrouw **Hachchi**: Oké. Dat is eigenlijk al een antwoord op de vraag die ik nog wil stellen over de heer Kromwijk. In zijn verhoor zei hij dat hij u tot twee keer toe op een vrijdag lang aan de telefoon heeft gehad, want hij dacht erover om de handdoek in de ring te gooien en om zelf op te stappen. Hij zei dat u hem hebt overtuigd om aan te blijven. Dat past in het plaatje dat u net schetste. Klopt dat?

De heer **Van der Laan**: Nee, het gaat verder dan wat ik zonet schetste. Ik heb dit gelezen en ik ben er verbaasd over. Ik heb wel tegen hem gezegd: ruim de troep op; ik vind je een hartstikke goede volkshuisvester, dus dat kun je. Ik heb er echter geen herinnering aan dat hij van plan was om de handdoek in de ring te gooien.

Mevrouw **Hachchi**: Oké. Dus u hebt hem niet hoeven overtuigen om te blijven zitten, begrijp ik, want er was geen sprake van dat hij zou opstappen.

De heer **Van der Laan**: Ik heb er geen herinnering aan dat ik daar moeite voor moest doen, nee. Wat u zegt klopt.

Mevrouw **Hachchi**: Maar u zei daarnet ook dat er, in elk geval in uw beleving, geen sprake was van het feit dat de heer Kromwijk zou willen opstappen. Heb ik u goed begrepen?

De heer **Van der Laan**: Ja, en het is fijn dat u nog even een controlevraag stelt. Ik heb er dus geen herinnering aan dat hij heeft gezegd dat hij weg wilde en dat ik hem heb overgehaald om te blijven. Ik was echter niet met hem, maar met de Kamer in discussie over de afwikkeling, want de Kamer heeft dat geopperd. Sommige mensen in de Kamer vroegen: moet, behalve de raad van commissarissen, niet ook het bestuur weg? En daar had ik dus een andere kijk op.

De **voorzitter**: Mijnheer Oskam.

De heer **Oskam**: Mijnheer Van der Laan, een van de instrumenten die u had, waren aanwijzingen. U stond erom bekend dat u die regelmatig gebruikte. In de fraudezaak rond Rochdale, dat was een vermeende fraudezaak hè, gaf u uw eerste of een van uw eerste aanwijzingen. In 2009 geeft u die. Wat was uw analyse van de situatie bij Rochdale op basis waarvan u kwam tot dat middel?

De heer **Van der Laan**: We hebben daar helemaal aan het begin in algemene zin over gesproken. Bij Rochdale zat een enorm integriteitsprobleem. Dat was de analyse. Er is feitelijk natuurlijk heel veel gebeurd, maar er was een heel zorgelijke situatie.

De heer **Oskam**: Kunt u dat iets concreter maken met betrekking tot het bestuur en de raad van toezicht?

De heer **Van der Laan**: Ja. Was dat niet de raad van commissarissen die dat ...?

De heer **Oskam**: Ja.

De heer **Van der Laan**: Ik herinner me dat de raad van commissarissen er nog steeds zat toen ik aantrad. De heer Möllenkamp was geschorst, waartegen hij overigens een kort geding was begonnen, en er was een onderzoekscommissie ingesteld. Ik kreeg toen een rapport, of er lag al een rapport, maar in ieder geval nam ik meteen kennis van een eerste rapport over hetgeen er was gebeurd en de ernstige inschatting daarvan. Ik dacht toen: dit kan niet onder de hoede van dezelfde raad van commissarissen gebeuren als onder wier toezicht die situatie is ontstaan.

De heer **Oskam**: Ja, en die commissarissen zaten er al jarenlang?

De heer **Van der Laan**: Ze zaten er bovendien al heel lang, dat klopt. Ik heb mij er toen voor ingezet dat de raad van commissarissen zou terugtreden -- ik heb daarover gebeld met de voorzitter van de raad van commissarissen -- en dat in plaats daarvan de onderzoekscommissie, die uit drie voortreffelijke leden bestond, een interim-raad van commissarissen zou worden. En ik heb toen gezegd: dit is nog niet genoeg, want het probleem is heel groot en we weten niet hoe diep het zit in Rochdale en of het enkel de top was, of dat veel meer mensen daaraan meededen. Ik heb daarom twee toezichthouders aangewezen die nogal zwaar waren.

De heer **Oskam**: Waaronder de heer Erents?

De heer **Van der Laan**: Nee, sorry, mijn toezichthouders waren Docters van Leeuwen en de heer Vermeulen, Pim Vermeulen, de directeur van de Bank Nederlandse Gemeenten. Hij was oud-wethouder van Rotterdam en had dus zowel verstand van volkshuisvesting als van geld. Docters van Leeuwen stond bekend als een strenge jurist. Erents was de man die, toen ik aantrad

al door de raad van commissarissen was aangewezen als de interim-bestuursvoorzitter. Hij was dus eigenlijk de opvolger van Möllenkamp.

De heer **Oskam**: Ja. Dus zo is het gegaan, oké. En dat was voor dat moment voldoende om Rochdale weer op de rails te krijgen.

De heer **Van der Laan**: Nee, er is nog veel meer gedaan. Ze moesten een plan maken en dat voor een bepaalde datum inleveren. Maar ja, dit waren wel heel zware dingen waar de sector niet happy mee was.

De heer **Oskam**: Ja, en daarnaast is de hele raad van commissarissen vervangen?

De heer **Van der Laan**: Na mijn telefoontje met de voorzitter is iedereen opgestapt. Ik herinner mij dat ik in dat telefoontje ook heb gevraagd om het opstappen zo te doen dat eerst de raad wegging minus de voorzitter, zodat die de interim-onderzoekscommissieleden kon benoemen tot de nieuwe interim-raad van commissarissen.

De heer **Oskam**: Dat was juridisch nodig.

De heer **Van der Laan**: Want anders had je naar de rechter moeten om dat te regelen.

De heer **Oskam**: Ja. Dan doet zich nog iets opmerkelijks voor. We hebben zonet al gesproken over uw verhouding met Aedes. Op dezelfde dag dat u de aanwijzing geeft, krijgt u een brief van de heer Van Leeuwen, de voorzitter van Aedes, met het verzoek om van die aanwijzing af te zien. Het argument daarvoor was dat de interventie eigenlijk onnodig was, omdat de sector wel op de eigen winkel kon passen. Daar kwam het ongeveer op neer. Wat vond u van die brief?

De heer **Van der Laan**: Ik was de brief vergeten.

De heer **Oskam**: Vandaag?

De heer **Van der Laan**: Nee, nee, in het voorgesprek dat ik met u had, hebt u mij aan die brief herinnerd en toen kwam het weer terug in mijn geheugen. Dit is ongeveer de raarste brief die je kunt krijgen. De brief laat eigenlijk ook zien wat de echte discussie was tussen de sector, althans tussen Aedes en het ministerie of mij in elk geval. Zij vonden dat ze alles zelf moesten doen en dat het departement zich daar eigenlijk gewoon niet mee moest bemoeien. Dat staat met zoveel woorden in die brief, wat dus heel opmerkelijk is.

De heer **Oskam**: De heer Van Leeuwen heeft daar tijdens het openbare verhoor ook iets over gezegd. Hij vond eigenlijk dat u met die aanwijzing een statement wilde maken. Hij vond het een beetje mannetjesgedrag.

De heer **Van der Laan**: Ja, nou, zoals de waard is, vertrouwt hij zijn gasten, zeg ik dan. Die maatregelen waren gewoon nodig. Uit de rapportages van de toezichthouders en de heer Erents, met wie ik veel contact had, bleek dat het heel veel moeite heeft gekost om de trap van bovenaf schoon te vegen. Dat had ik niet graag aan Aedes overgelaten.

De heer **Oskam**: Van Leeuwen zegt dat hij nooit antwoord heeft gekregen. Kan dat kloppen?

De heer **Van der Laan**: Ik werd vanochtend ... , want ik vroeg om die brief. Ik dacht: ze gaan over de brief beginnen. Ik had hem dus ook niet, maar ik kreeg een kopie. Ik moest een beetje grinniken, want het antwoord op uw vraag staat boven aan de brief. Daar staat: voor kennisgeving aangenomen. Meer is er ook niet mee gebeurd.

De heer **Oskam**: Dat is een duidelijk antwoord. Dan klopt het allemaal. We hebben het er al even kort over gehad: u hebt veel aanwijzingen gegeven, ook bij andere corporaties. Daar proberen wij een beetje de rode lijn uit te halen. Waren het nou verschillende problemen bij verschillende

corporaties, dus eigenlijk min of meer incidenten? Of had het toch te maken met tekortkomingen of weeffouten in het stelsel?

De heer **Van der Laan**: Absoluut het laatste, vandaar dat ik probeerde om dat in de brief van juni bij elkaar te nemen en te bezien: wat is de taak en waar gaat het mis in die taak en in de omschrijving, de regels en het toezicht, dus de hele governance? Het is dus heel duidelijk het laatste.

De heer **Oskam**: Die verwevenheid is toch wel belangrijk.

De heer **Van der Laan**: Ja, en dan heb je wel verschillende soorten problemen. We hebben het zonet over Woonbron gehad. Dat is gewoon uit de hand gelopen en gebrekkig ondernemerschap. Rochdale was een integriteitsprobleem. SGBB was een integriteitsprobleem. Daar heb ik ook toezichthouders aangesteld. De ...

De heer **Oskam**: Ja, en bij Servatius bent u ook nog betrokken geweest.

De heer **Van der Laan**: Servatius was volgens mij ook een integriteitsprobleem, maar ook een uit de hand gelopen taakopvatting. Ik noem ook Rentree. En dan nog even in zijn algemeenheid: dit is toch wel veel voor een minister in vijftien maanden.

De heer **Oskam**: Ja, dat is ook zo. Ik wil u toch nog even iets voorhouden. In uw gesprek met collega Mulder ging het over de oordeelsbrieven. Toen vroeg Mulder aan u hoe we die oordeelsbrieven moeten taxeren, waarop u zei: als je weinig informatie hebt of als je die informatie niet goed kunt inschatten, heeft zo'n oordeelsbrief eigenlijk weinig waarde. Ik zat daar nog eens even op te kauwen, en toen dacht ik: ja, weinig waarde, dat is misschien ook wel zo, maar eigenlijk is het ook levensgevaarlijk. Wij weten uit het onderzoek dat de heer Staal van Vestia, maar ook de heer Kromwijk van Woonbron, die oordeelsbrief van de minister vaak op tafel legde en tegen de kritische raad van commissarissen zei: wat lullen jullie nou, de minister vindt het allemaal fantastisch. Beeldender kan ik het eigenlijk niet

maken. Wij hebben hier ook gesproken met Marcel van Dam, toezichthouder bij het Waarborgfonds; dat hebt u misschien wel gevolgd. Toen wij aan hem vroegen "had u dan als commissaris niet een beetje meer ...", zei hij "wacht even", pakte een heel klein briefje uit zijn binnenzak en las dat voor. Dat was een heel beeldend moment. Het kwam er in feite op neer dat de minister had gezegd: well done! Goed gedaan, dus. De raad van commissarissen stond er dus eigenlijk bij en keek ernaar. Dat is de andere kant ervan.

De heer **Van der Laan**: Ik vind dat scherp gezegd van u en ik ben het er eigenlijk ook wel mee eens. Er is een stelsel ontstaan -- je kunt het nauwelijks een stelsel noemen -- waarbij meer schijnzekerheden werden ingebouwd dan echte zekerheden. Wat ik interessant vind aan de opmerking die u nu maakt, is dat de raad van commissarissen, als ik als minister zeg dat de raad niet goed heeft opgelet, kan terugzeggen: dat is misschien wel waar, maar wij werden onder andere op een verkeerd been gezet met een oordeelsbrief van het Centraal Fonds en het departement. Dan kom je dus in een schijnwereld, en dat is een van de dingen die ik wilde rechtzetten. Want u moet ... Ja, ik mag het nog een keer zeggen en u hoeft trouwens niks, maar leest u nog een keer de brief van 12 juni. Die telt 30 bladzijden, hè. Een van de maatregelen die ik daarin voorstel, is de verklaring. Een commissaris verklaart daarin dat hij zich ervan heeft vergewist aan de hand van alle stukken -- dan gaat het ook over gesprekken met de accountant en weet ik wat allemaal niet -- dat klopt wat hij laat opschrijven en ondertekent in het jaarverslag/de jaarrekening. Dat is dus een van de pogingen om uit die schijnwereld te breken. En dat zeg ik nog even aan de heer Bashir, als mij dat is toegestaan, voorzitter. Je kunt mijn positie over de manier waarop je daarmee moet omgaan alleen zien als je die hele brief leest en zegt: er moet onwaarschijnlijk veel gebeuren om dit weer op de rails te krijgen.

De heer **Oskam**: Oké, dank u wel.

De **voorzitter**: Dank, mijnheer Oskam. Ja, mijnheer Van der Laan, dan zijn we aan het einde van het openbaar verhoor. U zei het zonet tegen de heer Bashir, maar daarmee ook tegen de hele commissie ...

De heer **Van der Laan**: Ja, ja, sorry, maar wij hadden even het gesprekje over de betekenis.

De **voorzitter**: Ja, nee, ik begrijp het.

Ik wil nog even heel kort naar de raad van commissarissen van Rochdale. Wij kwamen overal in de sector mijnheer Van Leeuwen tegen, de langjarige voorzitter van Aedes. Hij stuurt op een gegeven moment een brief waarin hij als voorzitter van Aedes zegt: die commissarissen van Rochdale moeten maar eens weg; die moeten gewoon weg. Wat vond u er als minister van dat hij zo'n brief stuurde?

De heer **Van der Laan**: Die brief heb ik in afschrift van hem gehad. Die is ongeveer van dezelfde tijd als de brief waarover we het net even hadden. Misschien was het wel de begeleidende brief; dat weet ik even niet meer uit mijn hoofd, maar ...

De **voorzitter**: Maar Van Leeuwen komt met zijn brief: commissarissen van Rochdale, gaan jullie nou maar eens even weg. Wat vond u daarvan?

De heer **Van der Laan**: Ik heb die brief ook gelezen; onlangs dus, want u hebt mijn geheugen weer geluxeerd. Dat wás ook een bespottelijke brief. Hij schrijft aan de voorzitter van de raad van commissarissen: treed nou gauw af, anders gaat de minister je dwingen om af te treden en dan verliest de sector aan geloofwaardigheid. Nou ja, dat soort redeneringen. Maar die man moest niet aftreden omdat anders de minister zich ermee ging bemoeien, maar omdat er iets heel erg was misgegaan en hij niet de gerede partij was om dat weer in het spoor te krijgen. Dat is een heel andere reden. Het laat weer zien wat hier vandaag veel de revue heeft gepasseerd: hij was fanatiek vóór zelfregulering en vond dat de overheid zich erbuiten moest houden, en ik zei: nee, dat is niet genoeg. Ik denk dat de brief waaraan u nu refereert, datzelfde laat zien.

De **voorzitter**: Goed, mijnheer Van der Laan. Dank. Ik sluit de vergadering.

Sluiting: 16.47 uur.